

Crnogorski glasnik

GODINA XXIII. _ BROJ 141. _ SVIBANJ-LIPANJ / MAJ-JUNI _ 2023.

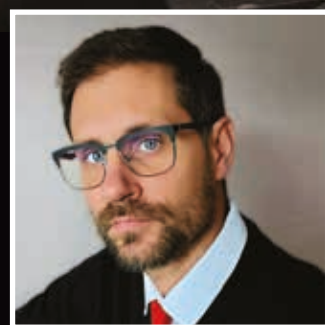
21. MAJ - DAN NEZAVISNOSTI CRNE GORE

Sedamnaest godina od historijskog referenduma obilježeno je onako kako i dolikuje velikom datumu i značajnom prazniku, nastupom vrhunskih umjetnika Sare Vujošević Jovanović- sopran, Nataše Popović- klavir i Dmitrija Griniha- bariton, s programom, autorima i temama koje su u cijelosti bile posvećene Crnoj Gori.

Nenad Bogdanović
novoizabrani
predsjednik NZCH

Bojan Radulović
novoizabrani
predsjednik Društva
"Montenegro" Zagreb
i tajnik NZCH

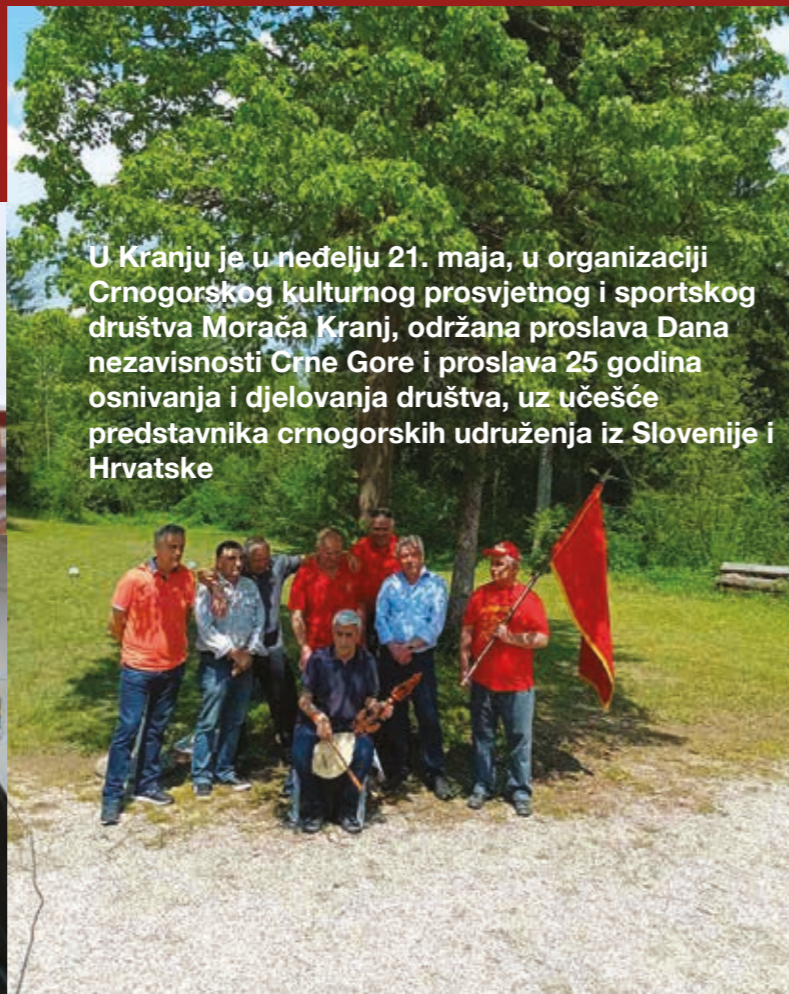

U okviru tradicionalne kulturne manifestacije Porto Etno, u Rijeci je 03.06.2023. godine održana smotra kulturnih i kulinarskih specifičnosti svih manjinskih naroda koji žive u gradu Rijeci, a ima ih oko dvadeset.

U srijedu 3. maja u prostorijama NZC Rijeka upriličena je svečanost povodom 78. godišnjice oslobođenja Rijeka i pripajanja matici zemlji tj. Republici Hrvatskoj kao federalnoj jedinici avnojske Jugoslavije.

Predstavljanje knjiga u Crnogorskom domu, u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb ili Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, tradicionalno je PRAZNIK KNJIGE.

U Kranju je u nedelju 21. maja, u organizaciji Crnogorskog kulturnog prosvjetnog i sportskog društva Morača Kranj, održana proslava Dana nezavisnosti Crne Gore i proslava 25 godina osnivanja i djelovanja društva, uz učešće predstavnika crnogorskih udruženja iz Slovenije i Hrvatske

DE JE ŠTO

JUBILEJ	Društvo Crnogoraca Bujštne s prijateljima posjetili Crnu Goru	22
21. maj - Dan nezavisnosti Crne Gore	ŠEDNIK	3
Sjenka nad slobodom	Šednik četvrtkom: Crna Gora je u zoni sumraka	8 24
ZAGREB	KULTURA I UMJETNOST	
Izborna skupština Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske	Koncert zbora "Montenegro" u Kolašinu	14 26
Izborna skupština Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro"	Odabrani tekstovi crnogorske istorije i Njegoševo carstvo	16 28
KRANJ	Petar Gudelj: Zemlja u jeziku	17 34
25 godina rada i djelovanja Društva "Morača" Kranj	"Budžaštar ili pojmovnik trivijalnosti" u Nikšiću	17 36
RIJEKA	"Godine prkosa i ponosa" u Nikšiću	17 37
Obilježavanje 3. maja - Dana oslobođenja Rijeka	IN MEMORIAM	18
Gostovanje u Kranju	Božidar Radulović	19 38
Porto Etno festival 2023.	Branko Lukovac	19 39
SPLIT	ARHITEKTI	
Crnogorci i prijatelji Crne Gore posjetili Žabljak	Petar Periša Vukotić	20 40
UMAG	PRILOG	
Konstituirano Vijeće crnogorske nacionalne manjine Istarske županije	Zapisano je XVI	21 43
	CRNOGORSKA TRPEZA	
	Ukusi Crne Gore	50

Izdavači: NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA, Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264, E-mail: vijece.cg@zg.ht.hr, drustvo.montenegro@zg.ht.hr, Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

* Za izdavače: Danilo Ivezić i Dušan Mišković * Glavni i odgovorni urednik: Maša Savićević * Redakcija: Milanka Bulatović, Danilo Ivezić, Nikola Čulić, Jovan Abramović, Dušica Malada, Dušan Roganović * Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o. * Rukopisi se ne vraćaju * Naklada /Tiraža 1000 Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano iz državnog proračuna RH, putem Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, iz proračuna Grada Zagreba i putem predstavnice crnogorske nacionalne manjine u Zagrebačkoj županiji iz proračuna Zagrebačke županije. Pozivamo Crnogorce, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i prilozima pomognu redakciji "Glasnika" na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

21. MAJ - DAN NEZAVISNOSTI CRNE GORE

Sedamnaest godina od historijskog referenduma obilježeno je onako kako i dolikuje velikom datumu i značajnom prazniku, nastupom vrhunskih umjetnika Sare Vujošević Jovanović- sopran, Nataše Popović- klavir i Dmitrija Griniha- bariton, s programom, autorima i temama koje su u cijelosti bile posvećene Crnoj Gori.

Tradicija obilježavanja jednog od najznačajnijih praznika Crne Gore, 21. maja- Dana nezavisnosti, nastavljena je i ove godine u Zagrebu **SVEČANIM KONCERTOM**, simboličnog naziva **BLAGO CRNE GORE**, uz učešće crnogorskih umjetnika.

Sedamnaest godina od historijskog referenduma obilježeno je onako kako i dolikuje velikom datumu i značajnom prazniku, nastupom vrhunskih umjetnika Sare

Vujošević Jovanović - sopran, Nataše Popović - klavir i Dmitrija Griniha - bariton, s programom, autorima i temama koje su u cijelosti bile posvećene Crnoj Gori.

Brojni uzvanici i gosti, među kojima su bili ambasadori i predstavnici Ambasade akreditiranih u Republici Hrvatskoj, izaslanici predsjednika Republike Hrvatske, izaslanici i izaslanici republičkih i gradskih institucija, predstavnici vijeća i udruge nacionalnih zajednica u RH, Crnogorke i Crnogorci, prijatelji Crne Gore, dugotrajnim pljeskom. . . is oduševljenjem pozdravili su nastup crnogorskih umjetnika, tokom i na kraju koncerta uz komentare na koktelu riječima "vrhunski", "fascinantno".

Na početku koncerta prisutnima se u ime organizatora obratio **Dušan Mišković**, predsjednik Vijeća crnogorske

nacionalne manjine Grada Zagreba, obratio se uzvanicima i gostima, između ostalog je rekao:

"Tradicija obilježavanja 21. svibnja datira od 2006. godine kada smo u 7. mjesecu u Starogradskoj vijećnici u Zagrebu organizirali Svečanu sjednicu Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH, uz prisustvo predstavnika najviših institucija republike Hrvatske i Crne Gore i na taj način prvi put. . . . . obilježili povijesno crnogorsko DA, za NEZAVISNU I EVROPSKU Crnu Goru.

Od 2008. godine Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske i Vijeće crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba organiziraju **SVEČANI KONCERT** (ove godine **PETNAESTI PUT**) istaknutih umjetnika – muzičara, profesora i pedagoga, iz Crne Gore. Ovo je naš svojevrsni obol obilježavanju 21. svibnja kao Dana nezavisnosti Crne Gore, koji je određen Danom Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Danom Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH. Historijsko "DA ZA VAZDU" bio je i logičan izbor za naš DAN.

Ovaj Dan je i prilika da podsjetimo i na naš obol REFERENDUMSKOM DA, na vremenâ koja umiču, ali i vremenâ koja se nikad ne smiju zaboraviti, pogotovo zbog svega onoga što se dešava u Crnoj Gori i sve prisutnije tzv. "kratkoće pamćenja", na ulogu NZCH, njenih

članice i vijeća koji su svojim djelovanjem na presudnim i povijesnim zbivanjima u okviru internacionalizacije crnogorskog pitanja kao jedne od najslavnijih stranica naše prošlosti, vezanim uz proces obnove crnogorske državnosti, upisani u njene temelje. Bili smo i u najužem rukovodstvu Pokreta za evropsku nezavisnu Crnu Goru.

Ovo je prilika i da izrazimo svoju punu podršku Crnoj Gori, u ovim smutnim vremenima, njenoj europskoj orijentaciji na putu integrativnih procesa, članstva u Europskoj uniji. Kao i vazda, našu podršku uživaju svi istinski borci za suverenost Crne Gore, svi koji je demokratski grade i pravno čuvaju, svi koji su ponosni na svoju baštinu i samosvjesno oblikuju svoju budućnost, svi koji znaju, **da drugoga čuvaju od sebe, ali da nikada i nikome ne daju svoje, da sačuvaju svoju državu.**

U ambijentu hrvatskog pluralističkog društva, sa svim njegovim „bogatstvima u razlikama“, integracija našeg manjinskog korpusa, prije svega podrazumijeva kulturu kao našu legitimaciju, odnosno njeno javno afirmiranje u svim sredinama u kojima živimo. S ponosom možemo reći da smo to i ostvarili, kao kolektivitet i pojedinci, s programima koji su postali kulturna događanja i sastavni dio kulture i života sredina u kojima jesmo, a uz podršku državnih i lokalnih tijela vlasti i na ostvarivanja kolektivnih političkih prava i integracije u politički život Republike Hrvatske.

Želim vas informirati i da su prije desetak dana održani izbori, ŠESTI SAZIV, za vijeća i predstavnici nacionalnih manjina u RH od 95 izabranih kandidata za crnogorsku nacionalnu manjinu njih 90 je iz udruge članica Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, odnosno preko 95%.

Ne sumnjam da će ova večer biti posebna na koncertu naslova BLAGO CRNE GORE uz nastup: SARE VUJOŠEVIĆ JOVANOVIĆ - sopran; DMITRIJA GRINIKHA - bariton i NATAŠE POPOVIĆ - klavir.

Odabrane teme koncerata, od crnogorskih i hrvatskih autora do djela, kažu nam: tu smo, na prostoru koji nas povezuje od davnina i na kojem živimo zajedno.

Nakon koncerta u predvorju Dvorane priredili smo za Vas jedan koktel s daškom Crne Gore uz tradicionalni crnogorski Vranac i Krstač.

Hvala i uživajte!"

PROGRAM KONCERTA - BLAGO CRNE GORE

- **M. Prebada:** "Kiša", narodni stihovi ; "Jabuka" narodni stihovi
- **M. Petrović Njegoš** (crnogorski knez): Ciklus pjesama na stihove Đ. Jakšića: "Moja igra", "Izgubljena sreća", "Na Liparu"
- **D. de Sarno:** - arija Danice iz opere "Balkanska carica"- "U dalekom Drenopolju", po libretu

kralja Nikole Petrovića Njegoša; arija Stanka iz opere "Balkanska carica" – "Mila mi je zora plava", po libretu kralja Nikole Petrovića Njegoša; arija Danice iz opere "Balkanska carica" – "Oj, Moračo", po libretu kralja Nikole Petrovića Njegoša

- **J. Gotovac:** dvije romanse, na stihove Petra II Petrovića Njegoša: "Snaha Milonjića Bana", "Snaha Anđelija"
- **S. Mokranjac:** romansa Danice "Ljubim te", na stihove kralja Nikole Petrovića Njegoša
- **N. Hercigonja:** Monolog Vladike Danila iz opere/oratorijuma "Gorski vijenac", na stihove Petra II Petrovića Njegoša
- **P. Konjović:** šest narodnih pjesama iz Boke Kotorske, iz ciklusa pjesama- "Moja zemlja": "Svi recimo: U ime Boga"; "Nevjestama uz čašu"; "Umre Rajole"; "Falila se žuta dunja"; "Kad se isprosi devojka"; "Bre, ne daj devojko; Duet Maksima i Anđelije, iz opere "Knez od Zete"
- **V. Ferdinandi:** obrada narodne pjesme "Još ne sviće rujna zora" (duet)
- **A. Vorobjov:** obrada narodne pjesme "Zorna Zorka" (duet)

Ovogodišnji SVEČANI KONCERT u povodu 21. Maja je organiziran PETNAESTI PUT, i uvijek s profesorima ili studentima Muzičke akademije sa Cetinja. Uz poklon knjigu dr. Manja Radulović Vulić "Muzička kultura Crne Gore XIII-XVII vijek" (koju nam je uručila Nataša Popović), dekanica MUZIČKE AKADEMIJE sa Cetinja mr. TATJANA KRKELJIĆ uputila je pismo Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske sljedećeg sadržaja:

"Poštovani članovi Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske,

Koristim ovu priliku kako bi Vam uputila najiskreniju zahvalnost za sve aktivnosti koje uspijevate realizirati.

Željela bih istaknula koliko je vaša organizacija imala pozitivan utjecaj na našu muzičku zajednicu i kako je vaša predanost promociji i očuvanju crnogorske kulture i tradicije bila izuzetno vrijedna.

Godinama unazad imali smo priliku svjedočiti vašim naporima u organizaciji raznih kulturnih, obrazovnih i društvenih događaja. Vaša predanost organizaciji manifestacija koje su promovirale crnogorsku baštinu, jezik i običaje, pružila je neizmjernu vrijednost svim

članovima Crnogorske zajednice u Hrvatskoj. Također, podrška vašim mladim ljudima i njihovim inicijativama dala je nadu i inspiraciju budućim generacijama.

Vaše otvoreno i inkluzivno djelovanje stvara pozitivno okruženje, dijalog, razumijevanje i suradnju među kulturama.

Hvala vam još jednom na vašoj iznimnoj posvećenosti i doprinosu. Uvjerena sam da će Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i dalje ostvariti izuzetne uspjehe i biti snaga koja pokreće.

U znak zahvalnosti Kolektiv Muzičke akademije Vam poklanja knjigu našeg profesora emeritusa dr. Manje Radulović- Vulić "Muzička kultura Crne Gore XIII-XVIII vijek". Srdačno

DEKANICA

Tatjana Krkeljić, vanr.prof.

SJENKA NAD SLOBODOM

78. GODINA POBJEDE NAD FAŠIZMOM

Tekst: Radmila Uskoković Ivanović za Pobjedu; Prilog uredila: Maša Savićević

Fašizam - kao ideološko-politički koncept - nije trajno u prošlosti. Vojnički jeste poražen jedan njegov oblik na današnji dan 1945. ali su ideje fašizma žilave, taj virus "mutira" u razne varijante i brutalno je opasan kad se pruruši u moderne političke odore. Istrijebljen nije, povampiren jeste, pa zato opreza nikad dosta. Posebno zbog toga što se često, pod plaštom navodnog pomirenja i pokušaja sramotnih revizija istorije i rehabilitacije četnika i izdajnika, bez prsta stida pokušavaju izjednačiti okupatori, izdajnici i borci za slobodu. A uz znak jednakosti sa neofašizmom stoje zlokobni balkanski "otvoreni" i velikodržavni projekti. Kao da nije bilo premnog krvi, suza, tame i pepela

Radosno jutro pobjede ozarilo je našu zemlju. Završio se najstrašniji, najjubilačkiji, najnevjerovatniji rat, za kojeg je čovječanstvo ikad znalo.

Zaustavili su se tenkovi u svome trku. Avioni nijesu uzlijetali. Granate nijesu izletjele iz grla topova.

Kako je radosno, kako je neobično, kako je uzbudljivo!

Nema više Hitlerove Njemačke. Nema više crne snage koja je tako dugo rastrzala narode. Nema više Berlina – gnijezda fašizma. Nema Gestapoa. Nema više one ogromne besmislene mašine istrebljivanja, koja se je stvarala tokom mnogih godina.

Tako je, jednostavno, britko i snažno, glasio početak prvog teksta u Pobjedi objavljenog na naslovnoj strani našeg lista povodom pobjede nad fašizmom 9. maja

1945. godine. Od tada je prošlo 78 godina, ispisane su stranice i stranice lijepih i teških riječi, a podsjećanje na te majske dane i sad ima nepromijenjeno značenje – antifašizam iznad svega.

Titov poziv

U uvodnom tekstu na naslovnoj strani Pobjeda je prenijela da se maršal Jugoslavije Josip Broz Tito 9. maja u 10 časova obratio vojnicima, podoficirima i oficirima, seljacima i građanima.

– Danas, 9. maja, tačno je 49 mjeseci i tri dana od napada na Jugoslaviju, najveća agresivna sila u Evropi Njemačka – kapitulirala je. Osmog maja u 23 časa i jedan minut potpisan je akt o kapitulaciji. Četrdeset devet mjeseci natčovječanskih napora i prolivanja krvi naših naroda urodilo je plodom. Urodila je punim plodom borba naših naroda u zajednici Ujedinjenih nacija, a u prvom redu sa Sovjetskim Savezom, Engleskom i Amerikom. Nekad strašna i nepobjediva sila, danas je skršena – kazao je predsjednik Tito obraćajući se narodima Jugoslavije na beogradskom radiju.

Uz podsjećanje da je ovaj, najstrašniji rat u istoriji čovječanstva koštao desetina miliona ljudskih života u Evropi, jugoslovenski maršal imao je jednu naročitu poruku.

– Upućujem svoj poziv svim zavedenim koji su služili

sa oružjem u rukama okupatoru, bez obzira da li se oni nalaze sa četnicima, ustašama ili domobranima itd. Da odmah polože svoje oružje i predaju najbližim vlastima – naredio je predsjednik Tito.

Proslava u Crnoj Gori

Kada se saznalo da je Njemačka položila oružje, podgoričko radništvo i stanovništvo zateklo se u sali Omladinskog doma na radnoj konferenciji, a sastanku je prisustvovao predsjednik Narodne vlade Blažo Jovanović, predstavnici narodne vlasti i NOF-a.

Pobjeda nad najvećim neprijateljem kulturnog i naprednog čovječanstva, zlikovačkim fašizmom, izazvale su neizmjernu radost cijelog stanovništva. Sala omladinskog doma, prenijela je Pobjeda 13. maja 1945, bila je puna, a sa svih strana narod je pristizao, pozdravljajući veliki dan pobjede pokličima Crvenoj armiji, savezničkim i našoj armiji.

– Baš ovoga časa saznali smo da je kapitulirala fašistička Njemačka. Meni je naročito mило što vam ja prvi saopštavam ovu radosnu vijest, ona je najveća radost čitavog čovječanstva. Ona današnji dan pretvara u dan najvećeg zadovoljstva, dan radosti, dan sreće, dan konačne slobode i napretka svih demokratskih i slobodoljubivih naroda svijeta – tim riječima se okupljenom narodu obratio Blažo Jovanović.

Veliki slavljenički mitinzi organizovani su u više crnogorskih gradova, a na proslavi na Cetinju, u ime Narodne vlade, govorio je ministar prosvjete Puniša Perović, inače prvi glavni i odgovorni urednik Pobjede.

Zamke neofašizma

Za antifašiste, međutim, vazda ima posla. Tako je i danas, 78 godina nakon što je 9. maja 1945. zadat (odsudni) udarac jednom od najvećih neprijatelja čovječanstva. Ratne strahote i razaranja ostali su kao zla opomena, čovjek je u međuvremenu dosegao izuzetan napredak u svim segmentima, uzletio je i do Mjeseca, ali se i mnogo puta stropoštao nisko, u blato. Ratni pokliči nijesu tada zauvijek umukli, zapamćeno je dosta prijatni i čarki; Čehoslovačka je okupirana u avgustu 1968, Jugoslavija se raspala u krvi, a od 24. februara 2022. godine na djelu je bezumna agresija Rusije na suverenu ukrajinsku državu. Borba je rasplamsana, ogroman je broj civilnih i vojnih žrtava, a ne sluti se

kraj krvavim napadima.

Prije više od pola vijeka naša Pobjeda je zapisala da nebo poslije pobjede nad fašizmom nikako da se posve izvedri. Decenijama kasnije, u 21. vijeku, opet su tmurni oblaci. Fašizam, kao ideološko-politički koncept, nije trajno u prošlosti. Kako nas upozoriše prekaljeni ratnici, vojnički je poražen jedan njegov oblik, ali su ideje fašizma žilave, taj virus "mutira" u razne varijante i brutalno je opasan kad se preruši u moderne političke odore. Istrijebljen nije, povampiren jeste, pa zato opreza nikad dosta.

Posebno što se često, pod plaštom navodnog pomirenja i pokušaja sramotnih revizija istorije i rehabilitacija četnika i izdajnika, bez prsta stida pokušavaju izjednačiti okupatori, izdajnici i borci za slobodu, a uz znak jednakosti sa neofašizmom stoje zlokobni "otvoreni" balkanski velikodržavni projekti. Kao da nije bilo premnogo krvi, suza, tame i pepela.

Ljubo Čupić i Joka Baletić

Danas se navršava 81 godina otkad su u Nikšiću pogubljeni Čedomir Ljubo Čupić, narodni heroj čiji je osmijeh postao simbol borbe protiv fašizma i Joka Baletić, djevojka koja je prkoseći neprijatelju sama stavila omču oko vrata.

Ljubo Čupić (1913-1942) bio je komesar čete u nikšićkom odredu NOP-a i narodni heroj Jugoslavije. Njegovo hrabro držanje i pobjedonosni osmijeh na gubilištu ovjekovječeni su fotografijom, koja je postala jedan od simbola crnogorske antifašističke borbe zbog beskrajne vjere u konačnu pobjedu.

Joka Baletić (1924-1942) bila je bolničarka u Četvrtom udarnom bataljonu nikšićkog NOP-a. Ostalo je zapamćeno njeno herojsko držanje na suđenju i javnom vješanju jer ni na najvećim mukama okupator nije mogao da je prisili da oda niti jednog partizanskog borca ili simpatizera.

Na Balkanu i dalje postoji opasnost od nacionalizma

– Suština je da današnje generacije treba da prate i razumiju globalne procese i da umiju prepoznati izazove da bi se bolje organizovali svi pokreti i snage za odbranu od aktualnih opasnosti fašizma, bez obzira na

to kako se nazivali, koje vjere bili. U regionu Balkana i dalje postoji opasnost od nacionalizama, posebno u ruhu velikodržavnih ideja i programa. Jer, po svemu sudeći, fašizam se nije iscrpio klasičnim idejama – da se pokoravaju ljudi i države, da se otimaju tuđe teritorije, da se nacionalnim državama i svijetom u cjelini vlada metodama zastrašivanja, torture, sa pozicija velikodržavnih projekata, nacionalizma i raznih drugih retrogradnih političkih ideja – rekao je za Pobjedu Vuko Dragašević, učesnik NOB-a, bivši diplomata i visoki funkcioner u Crnoj Gori i Jugoslaviji.

IZBORNA SKUPŠTINA NACIONALNE ZAJEDNICE CRNOGORACA HRVATSKE

Skupština izabrala predsjednika NZCH, predsjednika skupštine NZCH, potpredsjednika skupštine NZCH, predsjedništvo NZCH i likvidatru za mandatni period od 4 godine.

Na redovnoj IZBORNOJ SKUPŠTINI NZCH koja je održana 22. 6. 2023. usvojeni su programski i financijski izvještaji za proteklo razdoblje, izmjena Financijskog plana i dopune za 2023. i izabrano novo rukovodstvo NZCH.

U svom obraćanju vezanom uz programski i financijski izvještaj za proteklo razdoblje, dosadašnji predsjednik NZCH **Daniilo Ivezić** posebno je istaknuo:

"NZCH između dvije krajnosti asimilacije i getoizacije, au okviru integrativnih procesa u hrvatsko društvo legitimira kulturu kao sredstvo ostvarivanja prostora kulturne autonomije. Očuvanje kulturnog i nacionalnog identiteta kroz sadržaje kojima se obogaćuje kulturna sredina življenja i koji postaju sastavnim dijelom kulture te sredine suštinsko je opredjeljenje u aktivnostima NZCH i njezinih članica u proteklom razdoblju. To u praksi znači apsolutni odmak od tzv. zavičajnih klubova i društava, njihova djelovanja, najjednostavnije rečeno, u "pražnjenju emocija" uz pjesmu i piće do narednog susreta. Razlika u statusu, jer smo mi državljani RH., ne osobe na privremenom radu što je bitna odrednica u iseljeničkoj populaciji, koju nažalost ni dan danas ne prepoznaju institucije i pojedinci u Crnoj Gori.

Od početka inzistiramo na partnerskom odnosu is institucijama RH, ali i sa institucijama Crne Gore. Ovakvo naše nastojanje da ne budemo ničija produžena ruka obilježilo je dugo vremensko razdoblje komunikacije sa službenim institucijama Crne Gore (ambasada, ministarstva, vlada, predsjednik). No bez obzira na ovaj problem, ostvarili smo zavidnu saradnju s Maticom crnogorskom, Državnim arhivom, Crnogorskim kinotekom, ULUCG, Arhivom RT CG, i pojedincima, poznatim i priznatim umjetnicima. Rezultati te suradnje su i pojedina priznanja koja je NZCH dobila. Navodim samo neka: Povelja HGD CG (i za NZCH i za pojedince iz NZCH); Povelja Ratko Đurović- Crnogorske kinoteke (za očuvanje i promociju filmske baštine CG); Specijalna Plaketa časopisa Komun@- za očuvanje kulturne baštine; Zahvalnica Pomorskog muzeja Kotor; za suradnju na očuvanju kulturne baštine. Potvrda ispravnosti cjelokupne aktivnosti NZCH uslijedila je na svečanosti obilježavanja 30 godina osnivanja i djelovanja u KD Vatroslava Lisinskog, pod pokroviteljstvom predsjednika RH i predsjednika CG, uz njihovo sudjelovanje na istoj, kada je predsjednik CG odlikovao NZCH Ordenom crnogorske zastave III. stepena. U svom obraćanju je na određeni način priznao dugogodišnju pogrešnu "politiku" prema NZCH.

Mi nijesmo odustajali od Crne Gore ni onda kada je bilo najteže. Znali smo kako djelovati. Znamo i sada, ali samo kao partneri. Put Crne Gore u Europu vodi

preko Hrvatske, ali put Europe prema Crnoj Gori također vodi preko Hrvatske. I tu je posebna uloga koju NZCH treba realizirati, uz ovu svoju osnovnu vezanost uz očuvanje kulturnog i nacionalnog identiteta kroz programske sadržaje koji su prepoznati u sredinama življenja i koji su u mnogo čemu prekoračili granice RH- kao što je projekt e- knjižnice gdje naša izdanja ulaze u digitalnu bazu EU e-knjižnica, i na taj način postaju dostupne u svakom kutku suvremenog svijeta, **sprječiti da nas ovi "mangupi" iz matične države doista ne pretvore u DIJASPORU – raseljen narod i narod bez države..."**

Nakon usvajanja podnesenih izvještaja u tijelu i organe NZCH izabrani su:

ZA PREDSEDJEDNIKA NZCH:
NENAD BOGDANOVIĆ

ZA PREDSEDJEDNIKA SKUPŠTINE NZCH:
SAVIĆ PAVIĆEVIĆ

ZA POTPREDSEDJEDNIKA SKUPŠTINE NZCH:
GOJKO NEŠKOVIĆ

ZA LIKVIDATORA: **DUŠAN MIŠKOVIĆ**

ZA ČLANOVE PREDSEDJEDNIŠTVA NZCH:

1. **MILANKA MARIĆ**– Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "BUJŠTINA" UMAG

2. **DUŠICA MIJUŠKOVIĆ**– MALADA– Zajednica Crnogoraca SPLIT

3. **MILICA RADOJIČIĆ MIKULIĆ**– Zajednica Crnogoraca SPLIT
4. **SLOBODAN PETKOVIĆ**– Nacionalna zajednica Crnogoraca RIJEKA
5. **ĆANA PILIĆ**– Nacionalna zajednica Crnogoraca RIJEKA
6. **DANILO IVEZIĆ**– Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "MONTENEGRO" ZAGREB
7. **PETAR POPOVIĆ**– Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "MONTENEGRO" ZAGREB
8. **DUŠAN MIŠKOVIĆ**– Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore MONTENEGRO" ZAGREB
9. **MIRKO VUJAČIĆ**– Zajednica Crnogoraca PULA
10. **ANĐELKA PAVIĆ - KUD "Montenegro-Montenegrina"** i prijatelja Crne Gore Beli Manastir

Predsjednik NZCH **NENAD BOGDANOVIĆ** u funkciji je član Predsjedništva NZCH i njime predsjedava.

ZA TAJNIKA NZCH - **BOJAN RADULOVIĆ**

Na 1. konstituirajućoj sjednici Predsjedništva NZCH koja je održana 22. 6. 2023. za potpredsjednice predsjedništva NZCH izabrani su:

MILANKA MARIĆ I MILICA RADOJIČIĆ MIKULIĆ
MANDAT IZABRANIMA TRAJE 4. GODINE

IZBORNA SKUPŠTINA DRUŠTVA CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE "MONTENEGRO"

Redovna IZBORNA SKUPŠTINA Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" izabrala predsjednika, predsjedništvo, nadzorni odbor i likvidatora .

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb održalo je **15. juna. 2023.** godine u prostorijama Crnogorskog doma, Trnjanska 35, u Zagrebu Izbornu skupštinu na kojoj su usvojeni programski i financijski dokumenti, i izabrano novo rukovodstvo Društva, na mandat od četiri godine.

Za Predsjednika Društva izabran je **Bojan Radulović.**

Izabrani su i članovi Predsjedništva i Nadzornog odbora Društva, likvidator Društva.

Za članove Predsjedništva Društva, izabrani su **Nenad Bogdanović, Milanka Bulatović, Miro Dajović, Va-**

siljka Martinović, Dušan Mišković, Nataša Musić, Bojan Radulović, Jadranka Šincek i Alija Šukurica.

Za članove Nadzornog odbora, izabrani su **Marica Horvat, Emilijano Nešković i Murat Mekić.**

Za likvidatora izbran je **Danilo Ivezić.**

BOJAN RADULOVIĆ-Rođen 1978. u Zagrebu, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao je na Studiju novinarstva Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu.

Obavljao je novinarske i uređivačke poslove za Media servis, Zagrebačka Z1 televizija.

Bio je glavni i odgovorni urednik Gradskog pulsa, dvomjesečnika za najave programa i događanja u kulturi Zagreba, te pripadajuću redakciju, koji je sam stvorio i vodio.

25 GODINA RADA I DJELOVANJA DRUŠTVA "MORAČA" KRANJ

U Kranju je u nedelju 21. maja, u organizaciji Crnogorskog kulturnog prosvjetnog i sportskog društva Morača Kranj, održana proslava Dana nezavisnosti Crne Gore i proslava 25 godina osnivanja i djelovanja društva, uz učešće predstavnika crnogorskih udruženja iz Slovenije i Hrvatske

Prisutne je u ime organizatora pozdravio pozdravio Čedo Đukanović, predsjednik Društva, uz zahvalu na svima na odazivu.

Svečanosti je, prisustvovala i zamjenica gradonačelnika Kranja, gospođa Marija Zorko, koja je u svojem obraćanju, izrazila zadovoljstvo što se u Kranju, održava proslava posvećena Crnoj Gori i njenim potomcima. Čestitala je na 25 godina rada i postojanja društva i pohvalila njihovu saradnju sa Opštinom.

U ime ambasade Crne Gore u Sloveniji, prisutne je pozdravila gospođa Ana Zeković, otpravnica poslova.

Ona je čestitajući praznik 21. maj. kao najvažniji datum u novijoj crnogorskoj istoriji, i naglasila da moramo biti ponosni što smo 21. maja Crnu Goru dovesti do samo-

stalnosti i nezavisnosti, uz nadu da će Crna Gora ubrzo postati članica Evropske unije. Posebne čestitke je uputila članovima društva za 25. godina uspješnoga rada i na rezultatima postignutim u ovom periodu, sa željom da se ta ko nastavi.

Predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske Danilo Ivezić je čestitajući Dan nezavisnosti i jubilej Društvu "Morača" naglasio da 25 godina postojanja i rada govori o kvaliteti i valjanosti programa na očuvanju kulturnog i nacionalnog identiteta crnogorske zajednice u Sloveniji i svim velikim naporima koji su uloženi u ovim vremenskom periodu. Posebna zasluga u svemu svakako pripada neumornom Čedu Đukanoviću, istakao je Ivezić uz želju da se nastavimo družiti i slaviti velike datume i u budućnosti.

Predsjednik Crnogorskog Društva "Morača" Čedo Đukanović je u znak zahvale za dugogodišnju suradnju i zajedničke programske aktivnosti uručio prigodn poklone predsjednici Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb Milanki Bulatović, i predsjedniku Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka Želimiru Novakoviću.

OBILJEŽAVANJE 3. MAJA - DANA OSLOBOĐENJA RIJEKE

Tekst: Nikola Lučić, Fotografija: Luka Bešlić

U srijedu 3. maja u prostorijama NZC Rijeka upriličena je svečanost povodom 78. godišnjice oslobođenja Rijeke i pripajanja matici zemlji tj. Republici Hrvatskoj kao federalnoj jedinici avnojske Jugoslavije.

Nakon kapitulacije fašističke Italije, njezine okupirane teritorije zaposjela je nacistička Njemačka svojom vojnom silom. Nakon žestokih borbi jedinice 4. armije narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije ušle su u Rijeku na radost i veselje njenih građana.

Na upriličenoj svečanosti otvorena je fotodokumentacijska izložba tog značajnog događaja hrvatske povijesti kada su Rijeka i Sušak spojeni u jednu urbanu cjelinu pod nazivom "Rijeka".

Svečanost je, nakon pozdrava predsjednika zajednice gosp. Želimira Novakovića i minutom šutnje za poginule borce počela nastupom zbora Montenegri. Zbor je nastupio sa 4 pjesme iz svog repertoara i to: "Najdraža Rijeko", "Istarska himna", zatim pjesmu talijanskih antifašista "Bella ciao" i pjesmom "Neka cjeli ovaj svijet". Zbor je nastupio pod ravnanjem maestre Ljubov

Judčenko Košmerl.

Nakon nastupa zbora o postavljenoj izložbi govorila je članica zbora i naše zajednice gospođa Meri Maržić, kroz sjećanja svojih članova porodice koji su bili suvremenici tih slavni događaja. Kako gospođa Meri na taj dan ima i svoj rođendan, potrudila se da sve prisutne počasti bogatom zakuskom koja je potakla pjesmu i veselje.

GOSTOVANJE U KRANJU

Tekst: Ćana Pilić Drobnyak, Fotografija: Želimir Novaković

NZ Crnogoraca Rijeka prisustvovala je proslavi 25 godina rada i djelovanja Društva "Morača" Kranj i proslavi Dana nezavisnosti Crne Gore 21. maja na Ribniku Žeje.

Prigodne govore održali su domaćin Čedo Đukanović, Danilo Ivezić predsjednik NZ Crnogoraca Hrvatske, zamjenica gradonačelnika Kranja Marija Zorko, a u ime ambasade Crne Gore u Sloveniji, prisutne je pozdravila Ana Zeković. Gosti su bili i naši članovi, predstavnici NZ Crnogoraca Rijeka.

U prekrasnoj prirodi smo uživali u kulturno-umjetničkom programu koji su izveli zbor "Montenegro" iz Zagreba i domaćini.

Druženje smo nastavili uz hranu, piće i prigodne pjesme naše male, ali prelijepo domovine Crne Gore.

PORTO ETNO FESTIVAL 2023.

Tekst: Nikola Lučić, Fotografija: Luka Bešlić

U okviru tradicionalne kulturne manifestacije Porto Etno, u Rijeci je 03.06.2023. godine održana smotra kulturnih i kulinarskih specifičnosti svih manjinskih naroda koji žive u gradu Rijeci, a ima ih oko dvadeset.

Nacionalna Zajednica Crnogoraca Rijeke nastupila je sa svojim zborom pod ravateljstvom maestre Ljubov Judčenko Košmerl. Zbor je izveo tri crnogorske pjesme: "Gledala sam s Koma plava", "Ranio sam jutrom rano" i "Đevojka je momku prsten povrcala".

Zbor je nastupio u aplikama crnogorske ženske i muške nošnje. Većina nacionalnih zajednica imala je štandove na kojima su pripremali i posluživali svoja nacionalna jela i pića, što je privuklo veliki broj građana Rijeke. Manifestacija je održana u hali "Exportdrvo" koja je

uređena i opremljena za takve manifestacije a nalazi se u centru grada na Delti.

CRNOGORCI I PRIJATELJI CRNE GORE POSJETILI ŽABLJAK

Tekst: Milica Radojičić-Mikulić

Zajednica Crnogoraca Split, organizovala je za svoje članove putovanje za Crnu Goru Žabljak od 26.05.2023. godine do 29.05.2023. godine povodom obilježavanja Dana Nezavisnosti Crne Gore.

Većna članova ZCS nikad nije posjetila nacionalne parkove Crne Gore i izrazili su želju da ove godine napravimo putovanje i obidu Žabljak i nacionalni park Durmitor. Iz tog razloga, ZCS je ove godine zatražila programom sredstva od Grada Splita i Uprave za saradnju sa dijasporom i iseljenicima Crne Gore.

Za putovanje se prijavilo 40tak članova a usput smo svratili u Nikšić i obišli Trg Šaka Petrovića sa Sabor-

nom crkvom sv. Vasilija Ostoškog i dvorcem kralja Nikole. Prošetali smo i čuvenim nikšićkim korzom, popili kafu na Trgu Slobode i slikali se sa spomenicima kralju Nikoli i Ljubu Čupiću. Zatim smo nastavili put ka Žabljaku gdje smo imali obezbjedjen polupansion u hotelu Gorske oči u samom centru grada. Posjetili smo nacionalni park Durmitor sa Crnim jezerom, most na Đurdjevića Tari, skijalište Savin kuk, Vražje i Riblje jezero kao i stečke – Grčko groblje.

Članovi ZCS su bili oduševljeni ljepotama Žabljaka i svi su izrazili želju da se ovakvo putovanje nekad i ponovi, s obzirom da Žabljak i NP Durmitor imaju jako mnogo ponuditi posjetiocima.

KONSTITUIRANO VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE ISTARSKE ŽUPANIJE

Tekst: Ružica Mitrović Maurović

Na osnovu Zakona o izboru vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, nakon izbora održanih 7. svibnja ove godine, na poziv župana Istarske županije Borisa Miletića, a u organizaciji Upravnog odjela za talijansku nacionalnu zajednicu i druge etničke skupine, 13. lipnja 2023. godine, u prostorijama "IDA" d.o.o. Istarske razvojne agencije u Puli konstituirano je Vijeće crnogorske nacionalne manjine Istarske županije.

U ime župana sjednici je prisustvovala i prisutne pozdravila Jessica Acquavita zamjenica župana iz redova pripadnika talijanske nacionalne manjine.

Pored 7 članova delegiranih od strane Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore «Bujština» Umag: Čošković Snežana, Marić Milanka, Medojević Lidija, Medojević Milovan, Medojević Milunka, Radovan Medojević i Mitrović Maurović Ružica, članovi županijskog vijeća su i slijedeći predstavnici Zajednice Crnogoraca Pula: Batričević Rade, Bulatović Bogić,

Drobnjak Milan, Gojković Momčilo, Vidak Mićunović, Nešković Gojko, Rožman Branka, Savić-Rumac Vukosava, Šćepanović Vukoman, Vladislavljević Irena, Vučinić Mirko, Vujisić Danilo, Vukotić Blažo, Zarubica Komnen.

Na konstituirajućoj je sjednici Vukosava Savić-Rumac jednoglasno izabrana za predsjednicu vijeća, dok je Milanka Marić izabrana za zamjenicu predsjednice.

DRUŠTVO CRNOGORACA BUJŠTINE S PRIJATELJIMA POSJETILI CRNU GORU

Tekst: Ružica Mitrović Maurović

Krajem svibnja mjeseca Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag ostvarilo je dugo planiranu želju i do posljednjeg mjesta popunjenim autobusom uputilo se na puteštvije u Crnu Goru.

U namjeri da ovom prilikom posjete Crnogorsko primorje, Podgoricu i Skadarsko jezero članovi društva Crnogoraca Bujštine i njihovi prijatelji krenuli su uz pomoć "Gabi travel" agencije iz Umaga na četverodnevni izlet.

Put koji je nekima od sudionika bio prva i jedinstvena prilika da posjete Crnu Goru, dugo neostvarena želja, startao je u Umagu i nakon ukrcavanja dijela grupe u Bujama i, gotovo 800 kilometara vožnje stigli smo na granični prijelaz Debeli brijeg. Prelaskom granice na Debelom brijegu krenula je avantura koja će nam ostati u dugom sjećanju.

Ugodnom vožnjom kroz Bokokotorski zaljev promatrali smo pitoreksna mještasca uz obalu, peterokatne kruzere i jedrilice koji uplovljavaju, prošli kroz Herceg Novi, Igalo, Dobrotu i Risan stigavši napokon do "bisera" Bokokotorskog zaljeva – Kotor, koji se od 1979. godine nalazi na popisu UNESCOve kulturne baštine.

Vođeni majstorskom pričom Gabi, iskusne organizatorice putovanja koja Crnu Goru posjeti bar desetak puta godišnje i koja je i nama uobličila ovo lijepo puteštvije, te

lokalnog vodiča Mihajla, "prokrstarili" smo već turistima preplavljen Kotor, razgledali njegove znamenitosti, a potom krenuli za Risan i Perast odakle nas je brodić odveo do malenog, ljudskom rukom stvorenog otočića površine 3030 m², Gospe od Škrpjela, na kome je u 15 stoljeću u znak zahvalnosti za zdravlje, Gospi podignuta kapelica.

U smiraj dana, vožnjom do Budve, smještanjem u hotelu i zajedničkom večerom u prelijepom kompleksu "Slovenska plaža" u centru Budve okončao se naš prvi dan.

Uprkos svim prognozama, nebo nas je nagradilo, i naredno jutro osvanulo je vedro i toplo, te je odmorno i veselo društvo krenulo nakon doručka putem Njeguša.

Naš poduži autobus vješto je savladavao svaku od 25 oštrih krivina ili kako ih Bokelji zovu "kanice", uspješno se penjući serpentinama starog puta ka Lovćenu. Taj, skoro 150 godina stari put, očuvan gotovo u cijelosti u izvornom obliku, iako izgleda izazovno, sa svake svoje više serpentine pruža neponovljivo ljepši i ljepši pogled na Bokokotorski zaljev i otvoreno more.

Prolazeći Njegušima pored kuće u kojoj se rodio vladika i književnik Petar II Petrović Njegoš stigli smo do lokalne konobe s tradicionalnom pršutanom, osladili se crnogorskim pršutom, sirom i vrancom, i tako okrepjeli produžili put Lovćena.

I mlado i staro iz naše družine, brojeći svaku od 461 stepenica popelo se do samog Mauzoleja, vječnog počivališta Njegoševa - na vrh Lovćena. Monumentalnost Mauzoleja po zamisli kipara Ivana Meštrovića i impozantnost Njegoševe gotovo 4 metara visoke statue kraj koje su se svi, ali baš svi morali slikati, kao i veličanstven pogled na sve četiri strane svijeta od kojeg zastaje dah, a koji se pruža s 1657 metra visokog Jezerskog vrha, izbrisao je u trenu iz našeg sjećanja svaki napor i svaku prebrojenu stepenicu.

U želji da se za uspomenu zabilježe ovi prelijepi trenuci, škljocanju kamera nije bilo kraja. Iako smo stepenice nizbrdo s lakoćom prebrodili, nevoljko smo napustili gordi Lovćen, ali čekala nas je slijedeća destinacija – Cetinje.

Smješteno podno Lovćena, između Boke Kotorske i Skadarskog jezera, Ustavom iz 1992. proglašeno prijestolnicom Crne Gore, Cetinje nas je to popodne 21. maja dočekalo u slavljeničkom ruhu. More posjetitelja, mladih u crvenim majicama s nacionalnim obilježjima, zastavama, transparentima preplavili su ulice centra grada, obilježavajući Dan nezavisnosti. Muzika sa svih strana, od postavljene pozornice na glavnom trgu do svakog kafića, pjesma i ples, veselje i ponos vladali su tog dana prijestolnicom.

Kako se dan bližio kraju naše je društvo krenulo svom boravištu, ka Budvi, u noćno razgledavanje grada.

Naredno jutro put nas je odveo u glavni grad Crne Gore, Podgoricu, u razgledavanje vinske riznice, Šipčanika – nekadašnjeg vojnog aerodroma, koji je na prosječnoj dubini od preko 30 metara ispod zemlje pretvoren u nepregledni vinski podrum, prostor za odležavanje i starenje vina, smješten u srcu najvećeg vinograda u komadu u Evropi, gdje leži i stari preko dva miliona litara vina.

Nakon prijatne degustacije vina, Gabi i Mihajlo odveli su nas do najvećeg jezera na Balkanu, Skadarskog jezera

i malog mjesta Virpazar, odakle smo brodom zaplovili u istraživanje flore i faune, riblji ručak na otočiću, zadovoljni, iako nismo imali sreće susresti se s kudravim pelikanom – zaštitnim znakom jezera.

Prepuni utisaka, emocija i uspomena i zadnji dan putovanja posvetili smo panoramskom razgledavanju Budve i Budvanske rivijere, opčarani starim gradom i impresionirani velebnim staklenim građevinama novo sagrađenih zdanja, uz obalu nabijenih hotela poznatih i nepoznatih investitora, uputili smo se laganom vožnjom Bokokotorskim zaljevom ka Debelom brijegu, preko Pelješkog mosta i doline Neretve ka Istri.

Oduševljenje i zadovoljstvo ovim iako kratkim, ali vrlo intenzivnim putovanjem, na kojem smo puno novog vidjeli i naučili o Crnoj Gori, naši prijatelji nisu krili, izvukavši od organizatora obećanje da ćemo se opet vratiti i to već slijedeće godine, ali ovaj put, put će nas voditi u istraživanje ljepota Durmitora, Žabljaka, Tare, Nikšića i Kolašina, i upoznavanje s ljepotama, kulturom i tradicijom "brdske" Crne Gore.

ŠEDNIK ČETVRTKOM: CRNA GORA JE U ZONI SUMRAKA

Crna Gora više nije sekularna država, a njena kultura i obrazovanje su do te mjere kontaminirani da će crnogorsko društvo imati ogromne poteškoće da takvo stanje ispravi, smatra profesorica francuskog jezika i književnosti na Filološkom fakultetu u Nikšiću Jasmina Nikčević.

Ona je u okviru serijala Matice crnogorske "Šednik četvrtkom" istakla kako je 30. avgust 2020. godine i promjene koje su nakon tog datuma uslijedile, doživjela kao "civilizacijski sunovrat".

- Bila sam, s pravom, kritičar i bivšeg režima, ali se nakon 30. avgusta nešto civilizacijski promijenilo. Nešto je ovdje sada neprirodno. Do izražaja su došle ideje suprotne antifašizmu koje pokušavaju da pomire u potpunosti suprotstavljene elemente. Ne možete miriti fašiste i antifaašiste – rekla je Nikčević.

Uz ocjenu da "crnogorsko društvo sada tumara", Nikčević je upozorila da su kultura i obrazovanje kontaminirani, da su na čelo institucija došli anonimusi i da se dešava potpuna anarhija.

- Osobe koje se trenutno nalaze na važnim državnim funkcijama na te pozicije su došli iz potpune anonimnosti. Tu je stalno i priča o tobožnjem pomirenju. Kultura i obrazovanje su do te mjere kontaminirani da mislim da će naše društvo imati ogromne poteškoće da to popravi. Dešava se potpuna anarhija. Na institucije se postavljaju zastave druge države. U potpunoj smo zoni sumraka – rekla je Nikčević.

Ona smatra i kako je Temeljni ugovor, koji je Vlada Dritana Abazovića sklopila sa Srpskom pravoslavnom crkvom, bio pečat na, kako je rekla, potpuni slom savremene Crne Gore.

- Premijer i njegovi ministri su na tome radili u tajnosti, a svega dan pred potpisivanje Temelnog ugovora tvrdili da ne znaju ništa o tome. To je slika koja će ostati kao dokaz njihove izdaje Crne Gore. Izdali su i predali groblja naših predaka – navela je Nikčević.

U tom kontekstu naglašava i kako uspomene na

42. i 43. Vladu Crne Gore mogu biti samo užasne. - Od tog užasa nam se ponekad čini da se sve to možda nije ni desilo. Te vlade pamtim kao skup ljudi koje je iznjedrila Srpska pravoslavna crkva. Crna Gora više nije sekularna država – navela je Nikčević. Braneći tezu da je crnogorska sekularnost izgubljena, Nikčević objašnjava kako pojave sa kojima se naše društvo trenutno suočava u sekularnoj državi ne bi bile moguće.

- U školama se dešavaju užasne stvari. Djeca se iz škola vode na molebane. U sekularnoj državi to ne bi bilo moguće. Mi smo ovdje imali i litije. To ne bi moglo da se dešava u sekularnoj državi. U sekularnoj državi ne bi bilo moguće da kad odete kod ljekara, tamo zateknete ikonama ukrašene ordinacije. Sve to bi u sekularnoj državi bilo odmah sankcionisano. Vjera i religija bi trebali da budu stvar intime – ocjenjuje Nikčević.

Govoreći o crnogorskom nacionalizmu, Nikčević naglašava kako toga nema i kako tako nešto nikada nije ni postojalo.

- Ta priča o crnogorskom asimptomatskom nacionalizmu je izmišljena kategorija kojom se želi umanjiti štetnost velokosrpskog nacionalizma. Crnogorski nacionalizam može biti samo reakcija u pokušaju odbrane i dokazivanja da nismo nepostojeća nacija u svojoj državi – naglasila je Nikčević. Čutanje crnogorske intelektualne elite na sve što se u prethodnom periodu događalo, Nikčević objašnjava time što Crnogorci, kako je rekla, ne izigravaju žrtve čak i kad to jesu.

- To može da bude mentalitetski. Crnogorci neće pokazati da su žrtve, jer mi ne osjećamo ličnu ugroženost, već ugroženost države. Postoje i intelektualci koji su izgubili potrebu da se društveno angažuju, a mislim da ne može biti intelektualac onaj koji ne promišlja svijet oko sebe. Imate i ljude koji su oportunisti i čuvaju svoje pozicije. Imate i one koji se pravdaju time "a šta ja jedan mogu da učinim". Ima ljudi koje zaista ništa ne interesuje. To može u sređenim društvima, ali ne i ovdje. Njihovo čutanje je pomoglo sve što se dešava.

Ali, nemojmo zaboraviti da je bilo i ljudi koji su izlazili na ulice i javno se usprotivili. U manjini su oni koji glasno izgovore riječ u korist i za spasenje ove države, ali ih ima – rekla je Nikčević.

Govoreći o najavljenom osnivanju vjeskih škola, Nikčević kaže da one mogu da postoje, ali i da se zna kako se one osnivaju.

- A naročito se zna da vjerske škole ne mogu da se osnivaju i finansiraju iz državnog budžeta. To je užasan dokaz upliva crkve u državna pitanja – kaže Nikčević.

Kaže i kako joj se čini da je situacija u Crnoj Gori danas gora nego što je bila 90-ih godina prošlog vijeka.

- Ne dozvoljavam sebi da budem pesimista, ali se pribojavam svega što se može desiti. Ljudi koji su sada u dominantnoj većini nemaju sluha

i to razoreno društvo im odgovara – kazala je ona. Ističući da je 13. jul najveći praznik u kolektivnoj svijesti crnogorskog naroda, Nikčević upozorava da vrijednosti antifašizma u Crnoj Gori danas nestaju.

- Antifašizam se uči i nosi iz kuće. Kada shvatite da se to ruši među mladim generacijama, onda shvatite i da su nama potrebne nove borbe i nove strategije – zaključila je Nikčević.

Kompletan snimak *Šednika četvrtkom* sa Jasminom Nikčević nalazi se na linku:

<https://www.youtube.com/watch?v=PyG54GHaAOQ>

Dostupan je, takođe, na sajtu Matice crnogorske www.maticacrnogorska.me, Facebook profilu i Youtube kanalu Matica crnogorska.

KONCERT ZBORA "MONTENEGRO" U KOLAŠINU

Tekst: Bojan Radulović

Zbor Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb ponosno se 23. juna 2023. predstavio koncertom u Kolašinu, u dvorani Centra za kulturu

Kao domaćin, prisutnima se uvodno obratio predsjednik Savjeta Javne ustanove "Centar za kulturu Kolašin" **Davor Sedlarević**, a goste su predstavili predsjednik društva "Montenegro" Zagreb **Bojan Radulović** te njegova zamjenica i logistička voditeljica zbora **Jadranka Šincek**. Sedlarević je poželio dobrodošlicu gostima naglasivši da suradnja kolašinskih kulturnjaka s udruženjima Crnogoraca iz Hrvatske traje već godinama. Istaknuo je da je ovo prvi put da vokalno-instrumentalni ansambl ovakvog profila iz Zagreba gostuje u Kolašinu. Radulović i Šincek izrazili su zadovoljstvo i zahvalnost dobrodošlicom prisutnima prisutnima u kratkim crtama povijesti i rada "Montenegra" i pjevačkog zbora.

Sam nastup izveden je u tri dijela. Započeo ga je zbor **Društva "Montenegro"**, zatim su sredinom koncerta

na pozornici izašle "**Đude**" i izvele svoj repertoar, nakon čega je "Montenegro" nastavio koncert do kraja nastupa. Gošće koncert, članice Ženske pjevačke grupe "**Đude**" pri KUD-u "**Mijat Mašković**" iz Kolašine, ovom su prigodom izvele nekoliko arhaičnih napjeva iz Crne Gore bez glazbene pratnje. Na taj način je publika iskusila crnogorske pjesme u dvije verzije – "**Đude**" su pjevale onako kako se to prakticalo u davnoj prošlosti, a naš zbor je pjesme izvodio na suvremeni način.

Koncert je bio popraćen ovacijama publike koja je većinu glazbenih brojeva emotivno otpjevala u glas sa zborom, prateći ritam pljeskanja. Pod vodstvom Edina Džaferagića koji je svirao na harmonici, zbor je publici otpjevao lijepe crnogorske pjesme kao što su "Oj vesela veselice", "Gledala sam s Koma plava" ili "Kad prošetah Crnom Gorom". Umjetnički voditelj zbora Džaferagić repertoar je vrlo kreativno prilagodio specifično ovom muško-ženskom zboru. Uz harmoniku zbor su pratili i kahan i gitara, čime je doživljaj pjevanja bio dodatno obogaćen.

Finalno krešendo obilježila je skupna izvedba gostiju iz Zagreba i domaćih "**Đuda**". Zajedno su otpjevali pjesmu "**Niđe nebo nije plavo**" – i to dvaput, na traženje publike - koja je razdragana emocijama glasno pljeskala i glas pjevala tu poznatu crnogorsku uspješnicu. Organizator ovog koncerta bila je Javna ustanova "Centar za kulturu Kolašin", a događaj je podržan od strane Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

Iako je glavni povod dolaska u Kolašin bio nastup, članovi zbora i ostali članovi društva "Montenegro" koji ne pjevaju u zboru iskoristili su ovu priliku da posjete znamenitosti Crne Gore, njezina jezera, planine, gradove, mjesta i sela, muzeje i manastire, te da sklapaju nova poznanstva i prijateljstva. Članovi društva koje je obrazovanje, ljubav ili posao tijekom života odveo iz Crne Gore u Hrvatsku posebno su emotivno proživjeli ovu putešestviju. Uz koju puštenu suzu posjetili su svoje umrle pretke na grobljima, neke svoje rodne kuće, neki manastire...

U razdoblju od 22. do 25. lipnja grupa iz Zagreba posjetila je Nikšić, Kolašin, Podgoricu, Plav, Gusinje, Cetinje i Kotor, a posebno će se sjetiti izleta na Bjelasicu i na Ali-pašine izvore te gastronomsku ponudu koja je uključila lisnati sir, pastrve, kačamak, teletinu, janjetinu, priganice, domaći pekmez i rakije...

ODABRANI TEKSTOVI CRNOGORSKE ISTORIJE I NJEGOŠEVO CRNOGORSTVO

Prilog uredila: Maša Savićević

Predstavljanje knjiga u Crnogorskom domu, u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb ili Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, tradicionalno je PRAZNIK KNJIGE.

Knjiga profesora dr. sc. Božidara Šekularca "Odabrani tekstovi crnogorske historije i Njegoševo crnogorstvo", predstavljena u Crnogorskom domu u Zagrebu 10. 5. 2023., po svemu je odista potvrdila gore naznačeno.

Sam naslov i tema knjige, njen autor, recenzent, prisutni u crnogorskom domu, pitanja i diskusija obilježili su ovu večer knjige, pokazujući još jedan značaj programa izdavačke djelatnosti NZCH i opravdanosti uvrštavanja ovih i ovakvih tema i autora.

Knjigu su predstavili:

prof. dr. sc. MARIJAN PREMOVIĆ

prof. dr. sc. BOŽIDAR ŠEKULARAC - autor

DANILO IVEZIĆ - urednik

Pozdravljajući predstavljače knjige i prisutne u Crnogorskom domu, u ime organizatora i izdavača knjige, **Daniilo Ivezić** (urednik) je između ostalog rekao:

"Postoje, danas, narodi koji nemaju svoju povijest, pa je izmišljaju; postoje i oni kojima je malo svoje povijesti pa krađu od drugih ili prisvajaju tuđu povijest; a postoje i oni koji imaju previše svoje povijesti i najčešće ne znaju što će s njom. I kada ovi treći još uz to i ne znaju svoju povijest onda su mogućnosti manipulacije otvorene i na djelu. Ovi procesi su više od jednog stoljeća prisutni

u Crnoj Gori, stoga je objavljivanje ovakvih naslova, kakva je i večerašnja knjiga koju predstavljamo, itekako značajno i bitno za razumijevanje i spoznavanje te crnogorske prebogatije povijesti. Sam naslov knjige govori o njenoj suštini "Odabrani tekstovi crnogorske historije i Njegoševo crnogorstvo" predstavlja autorov izbor iz nekoliko stotina objavljenih radova različitih tema sa željom **da se makar približi malo saznanje o povijesti Crne Gore**- kako u Uvodu knjige kaže profesor Šekularac. Iako su tekstovi složeni kronološki, dobra strana knjige je da se oni mogu čitati ovisno o interesu za pojedine teme i povijesne cjeline u rasponu tekstova od: "Dukljanska država crnogorski iskon i korijeni" do "U oreolu slave i besmrtnosti" (tiče se Njegoša). Poseban naglasak u cijeloj ovoj priči je na izvorima koji su korišteni u obradi teme. Kako kaže autor: 'Među korištenim izvorima prioriteti su dat onima koji pripadaju službenim aktima, kao što su povelje vladara, vlastele i crkvenih veledostojnika...'

Recenzent knjige prof. dr. sc. **MARIJAN PREMOVIĆ** je istaknuo:

"Uvažene dame i gospodo, poštovani ljubitelji pisane riječi čast mi je i zadovoljstvo što imam priliku da večeras u Crnogorskom domu u Zagrebu promovisem knjigu **ODABRANI TEKSTOVI CRNOGORSKE ISTORIJE**

I NJEGOŠEVO CRNOGORSTVO, crnogorskog glasnog i savitog historičara prof. dr. Božidara Šekularca. Ovo dragocjeno izdanje Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske objavila je zajedno sa Skaner studiom d.o.o. Objavljivanje publikacije podržao je Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske. Prof. Šekularac je bio redovni profesor na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore i naučni savjetnik na Istorijskom institutu. Redovni član i osnivač Dukljanske akademije nauka i umjetnosti.

Bibliografija profesora Šekularca je impozantna, ona broji preko 500 jedinica iz svih oblasti njegovog istraživačkog interesovanja. Autor je trideset tri knjige, koje svjedoče o njegovoj kontinuiranoj posvećenosti naučnom i pedagoškom radu i predstavljaju značajan doprinos crnogorskoj historiografiji. Radovi se odlikuju tematskom raznovršnošću, tako da slobodno možemo reći: skoro da nema oblasti i teme iz crnogorske historije kojom se na posredan ili neposredan način nije bavio. Uz tematsku raznovrsnost njegovi radovi se odlikuju novim podacima, ili novim metodološkim pristupom, ali prije svega kritičkim odnosom prema izvorima i prema ranijim stajalištima.

Profesor Šekularac je autor trilogije o srednjovjekovnim crnogorskim dinastijama: o Vojislavljevićima, Balšićima

i Crnojevićima.

Kako je nastala knjiga ODABRANI TEKSTOVI CRNOGORSKE ISTORIJEI NJEGOŠEVO CRNOGORSTVO? U novembru 2019. godine Narodna biblioteka "Stevan Samardžić" Pljevlja ograničavala je veće posvećeno prof. dr Božidaru Šekularu. Tokom putovanja za Pljevlja s profesorom sam razgovarao o nekim svojim istraživanjima vezanim za srednjovjekovno obrazovanje, o migracijama i temama vezanim za crnogorsku kulturu. O svim tim temama profesor Šekularac je pisao, tada sam sam mu rekao da je do nekih njegovih radova teško doći i da bi bilo dobro da se objedine u jednoj knjizi. Tu sam mislio na radove: *Razvoj školstva i obrazovanja u Crnoj Gori, Istorijski pregled razvoja pismenosti u Crnoj Gori, Crnogorski štampar Božidar Vuković Podgoričanin u svom vremenu, Peroj i Perojci u dokumentima i narodnom sjećanju, Migracije u prošlosti i sadašnjosti iz Crne Gore u Bosnu i Hercegovinu, Kultura kao temelj crnogorskog postojanja, Srednjovjekovne veze i odnosi Crne Gore i Bosne i Hercegovine* itd. Pored toga zašto je trebala ova knjiga da izađe?

Zadnjih 15 godina pojavilo se više studija iz crnogorske istorije, u kojima su zatupljene teme o crnogorskim srednjovjekovnim dinastijama. U nekim od tih djela ne navode se fusnote (poziv na izvore i literaturu), ilustra-

cije se preuzimaju bez dozvole i ne navodi se izvor. U pitanju su kompilacije, u kojima nema arhivskih istraživanja i navođenja objavljenih izvora, koje su nastale na konstrukcijama drugih autora, manjim modifikacijama i (ne)vještlim parafraziranjem. Crnogorska historiografija ima dosta takvih stvari koje su komercijalizovane, o čemu je nivou fenomena moguće napisati više članaka ili organizovati naučni skup kako treba tj. kako ne treba pisati istoriju srednjovjekovne Crne Gore.

Stoga je bilo važno da se ponovo objave radovi profesora Šekularca koje se bave srednjovjekovnom tematikom, a napisani su na osnovu neobjavljenih i objavljenih izvora, kao i relevantne literature. Knjiga koju večeras promovišemo sadrži tridesetak podnaslova koji se odnose na različite teme od vremena prvih dukljanskih vladara, sve do Petrovića. Knjiga predstavlja autorov izbor iz više stotina objavljenih radova. Želja našeg slavljenika je bila da upozna čitaoce sa manje poznatim karakteristikama istorijskog i kulturnog života Crne Gore u prošlosti.

Osnovno nastojanje prof. Šekularca je da knjiga istakne kontinuitet crnogorske države od dukljanskog perioda zaključno sa Njegošem. Da se predstave dobrim dijelom istorijski procesi na prostoru Crne Gore u viševjekovnom trajanju. Radovi predstavljaju osnovu za dalje

istraživanje crnogorske istorije srednjeg vijeka i nešto kasnijeg perioda. Iza radova u knjizi stoji autorovo bogato višegodišnje naučno iskustvo, odličan uvid u neobjavljene istorijske izvore: iz arhiva Venecije, Milana, Modene, Vatikana, Dubrovnika, Istanbula, Tirane, Moskve itd. Za istorijsku nauku oduvijek je prolaz kroz arhivsku građu bio najbolja i jedina osnova za pisanje radova, a našeg slavljenika samo su zanimala dokumenta željeći da razbije mitove i mitomaniju naučnom argumentacijom.

Posebnu važnost autor daje poveljama vladara, vlastele i crkvenih velikodostojnika. Ova građa pregledno, sa bogatstvom fakata i detalja, daje informacije o državi i narodu, ekonomsko-pravnim, kulturnim, lingvističkim i drugim karakteristikama. Veliki doprinos daju ljetopisi kao prvorazredni istorijski izvori, jer sadrže podatke o državnim granicama i svim važnijim događajima u životu zemlje. Upravo jedan takav je Ljetopis popa Dukljanina, koji je nastao u vrijeme kada dukljanska država doživljava najteže momente u svojoj istoriji. Obrađeni su sakralni i drugi srednjovjekovni spomenici kulture na tlu Crne Gore. Svaki od ovih spomenika prenosi poruke preko sačuvanih natpisa, zapisa, povelja, fresaka, raznih akata, hronika itd., koje omogućavaju rasvjetljavanje opšteg stanja, ne samo u kulturi i poli-

tici nego i šire, za istoriju Crne Gore. Autor je koristio rukopisne i štampane knjige nastale na teritoriji Crne Gore koje daju brojne podatke o istorijskim uslovima njihovog nastanka, o pisarima, mjestu, datumu nastanka knjiga, ekonomskim prilikama itd. Osim toga bilježe se brojni pokreti, migracije stanovništva i ratovi, odnosi sa susjedima gdje se susrijeće mješavina stanovništva što potvrđuju lingvistički pokazatelji.

Dat je akcenat posvjetiteljskoj djelatnosti Đurđa Crnojevića (1490–1496) i osnivanju prve štamparije, a motivi su bili religiozni i prosvjetiteljski. Poseban dio knjige odnosi se na Njegoševo crnogorstvo, ovaj segment brojni su autori zanemarivali, jer su uglavnom govorili o Njegoševom srpstvu.

Poštovane dame i gospodo, dragi prijatelji,

Knjiga koju večeras predstavljamo prikazuju crnogorski državni i kulturni identitet, označava temelj za historiografiju Crne Gore i šire južnoslovenske prostore. Ona sadrži raznovrsne teme crnogorske istorije, prije svega iz tematike srednjeg vijeka. Knjiga je važna zbog očuvanja državnog identiteta Crnogoraca ne samo u Hrvatskoj već u cijelom svijetu, u smislu njihove pripadnosti državi Crnoj Gori, očuvanju istorije, jezika, kulture i tradicije. Najljubaznije hvala gospodinu Danilu

Iveziću i Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske u Zagrebu što su prepoznali važnost ove monografije.

Teba odati priznanje autorovoj velikoj erudiciji i naučnoj intuiciji, čiji radovi nas poslije svakog čitanja i analize uvijek iznenađuju čvrstinom argumentacije, ali i poznavanjem istorijske naučne metodologije, čime on, pored ostalog, o čemu sam večeras govorio, zauzima najveće mjesto u crnogorskoj historiografiji. Na kraju poželio bih našem slavljeniku dobro zdravlje i ličnu sreću kao i dalje historiografsko stvaralaštvo."

Obraćajući se prisutnima, autor knjige, prof. dr. sc. BOŽIDAR ŠEKULARAC je rekao:

"Crna Gora, to malo parče zemlje na Mediteranu, od uvijek je privlačilo pažnju raznovrsnih avanturista, istraživača raznih interesovanja i struka, ne samo kao zemlja po mnogo čemu posebna, već kao riznica preplitanja raznih kultura i umjetnosti, naroda i vjera, izuzetnih kulturno-istorijskih spomenika, a posebno kao zemlja naroda koji je sve to stvorio i odolijevao nasrtajima raznih neprijatelja u određenim vremenima i moćnim državama, carstvima i kraljevinama.

Nažalost, napravili smo kuću na putu sukobljavanja raznih interesa, na razmeđu između Istoka i Zapada, katoličanstva i pravoslavlja, kasnije i islama, pa zato nije ni čudno što je crnogorska istorija prepuna događajne, političke, ratne, kulturne istorije, bogate prošlosti u svim segmentima ljudskog trajanja.

Radi toga prijateljima istorijske literature ponudio sam i predstavio tridesetak rasprava posvećenih različitim temama u kojima dominira opredijeljenost za razdoblje univerzalno prihvaćeno kao srednji vijek. U uvodnom obraćanju dati su razlozi svoga izbora, iz kojih se može naslutiti programsko opredjeljenje i odgovor na pitanje zašto je baš crnogorsko srednjovjekovje. U Crnoj Gori su se istoričari većinom bavili novovjekovnom i savremenom istorijom čime je mene opredijelila težnja ka izučavanju srednjeg vijeka, stvaranju jedinstvene predstave o crnogorskoj prošlosti upravo u tom vremenu, a na osnovu istraživanja viševjekovne istorije dugog trajanja.

Istorija kao integrativna nauka koja upućuje na pravce razmišljanja o ranijim vremenima i ljudima, ponekad tumači prošlost kao seriju diskontinuiteta, tražeći u ključnim događajima i ličnostima uzroke tih diskontinuiteta. Posvetivši se u svom dugogodišnjem radu izučavanju istorije i kulture u srednjem vijeku tek sam shvatio koliko je ovo razdoblje siromašno izvorima i koliko je naše istorijsko iskustvo nemoćno da može da nam saopšti istorijsko i iskonsko o jednoj državi i

narodu.

Ipak, na osnovu sada dostupne građe, objavljene i neobjavljene, te na osnovu relevantne literature, uspjeli smo da predstavimo vertikalnu trajanja crnogorske države i naroda. Naravno, mimo dokumenata, korišćeni su i ostali istorijski izvori, pečati, grbovi, novac, lingvistika, arheološki nalazi, etnologija itd. Od izuzetne važnosti i koristi bli su određeni istorijski spisi, memoari, pa i potvrđena predanja.

Prijatelji istorijske literature naći će u ovoj knjizi rasprave i članke sabrane iz protekle četiri decenije autorovog rada na srednjovjekovnim temama crnogorske istorije. Knjiga je posvećena društvenoj, državnoj, ekonomskoj, političkoj, prosvjetnoj, crkvenoj i pravnoj istoriji Crne Gore.

To je vrijeme, prije svega, političkih kriza i sukoba, vrijeme u kojem su nasrtaji susjednih zemalja bili stalni, uz unutrašnje nemirne prilike.

Sačuvani izvori obuhvataju u nizu višegodišnje razdoblje, mada ima i fragmenata stranih izvještaja i hronika različitog porijekla.

Ova knjiga svjedoči da je ona plod cjelokupnog istraživačkog i naučnog rada autora, te da su se sa naročitim ljubavlju vršila istraživanja vezana za istorijske ličnosti našeg srednjeg vijeka.

Veoma veliki broj napomena upućuje na brojne istorijske izvore i bogatu literaturu koja je korištena.

Kako se iz samog naslova studije vidi ovdje se radi o određenim temama crnogorske istorije, među kojima je dat poseban blok pitanja vezanih za Njegoševo crnogorstvo.

Čitajući ovu knjigu očigledno je da je autor obuhvatio čitav niz važnih istorijskih događaja i složenih problema, pa i onih o kojima historiografija nije dala posljednju riječ.

Imajući u vidu da se veliki istorijski procesi u istoriji jednog naroda odvijaju u međunarodnom kontekstu, stupajući u raznovrsne veze sa susjednim i drugim zemljama, dolazi se do spoznaje i određenja pojedinog geografsko-političkog prostora.

Posebno bih skrenuo pažnju na rukopisne i štampane knjige nastale na teritoriji Crne Gore kroz vijekove, jer one sadrže pored osnovnog teksta i zapise u kojima se bilježe događaji koji su se zbili, ne samo u vrijeme nastanka knjige, nego i prije i poslije. To su prvorazredni izvori, dragocjeni, a često i jedini podaci, o minulim vremenima.

Određeno odstupanje od teme iz srednjovjekovne crno-

gorske istorije smo napravili podsjećajući na Njegoševo crnogorstvo, jer su brojni autori govorili o Njegoševom srpstvu, a ovo određenje ovdje obrađeno, zanemarivali iz samo njima poznatih razloga.

Za mene je posebno intrigantno bilo doba Duklje, Dukljanske Države i dinastije Vojislavljevića, jer se ovaj period crnogorske istorije obrađivao samo uzgred i minimizirano, zanemarivano, jer nije bilo važno pisati "o nekakvim Dukljanima".

Što sam se opredijelio za ovaj period crnogorske istorije "kriv" ili zaslužan je, prije svega, istaknuti hrvatski istoričar prof. dr Stjepan Antoljak, koji mi je predložio za doktorsku disertaciju sasvim novu i neobrađenu temu podnaslovom "Dukljansko-zetske srednjovjekovne povelje kao građa za istoriju crnogorskog naroda", koju sam uspješno uradio i odbranio pred komisijom velikih hrvatskih autoriteta: prof. dr Stjepan Antoljak, dr Vinko Foretić, prof. dr Dalibor Brozović i dr Josip Lučić.

Ta je doktorska disertacija objavljena u Istorijskom institutu Crne Gore pod naslovom "Dukljansko-zetske povelje", što je bila prva knjiga objavljena u Crnoj Gori koja je u svom naslovu imala atribut dukljanski (1987. godine).

Na sreću, posljednjih decenija i godina stanje se značajno mijenja pa je objavljen zavidan broj knjiga i radova o crnogorskoj istoriji dukljanskog perioda. Stasali su i

stasavaju novi kadrovi u Crnoj Gori koji se bave ovim istorijskim temama, tako da vjerujem da su za nama ostala ona vremena o kojima sam već govorio.

I na kraju, ili na početku, svejedno, da istaknem da je ovu moju knjigu obogatio svojim tekstovima o Njegošu akademik DANU Marijan Mašo Miljić, književnik i stvaralac za poštovanje čime je dio knjige o Njegoševom crnogorstvu dobio jasniju sliku i kvalitet.

Htio bih se zahvaliti prof. dr Marijanu Premoviću, recenzentu i večerašnjem promotoru ove knjige, jer je dao značajan doprinos za realizaciju ovog projekta, počev od inicijative za rad na njemu.

Izražavam svoje poštovanje i zahvalnost gospodinu Danilu Iveziću što je ova knjiga objavljena, jedna u nizu koje objavljuje Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, što mi čini čast. Nijesam ja uzalud na promociji knjige Vlada Četkovića u Kolašinu rekao da je Danilo crnogorska uzdanica u Zagrebu.

Uvjeren sam da se moja saradnja sa Zajednicom neće završiti ovom promocijom jer je pred nama još dosta posla i projekata kojima će se promovisati Crna Gora i crnogorstvo u Republici Hrvatskoj."

Izdavač knjige su Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Skaner studio iz Zagreba, a sufinansiran je sredstvima Savjeta za nacionalne manjine.

PETAR GUDELJ: ZEMLJA U JEZIKU

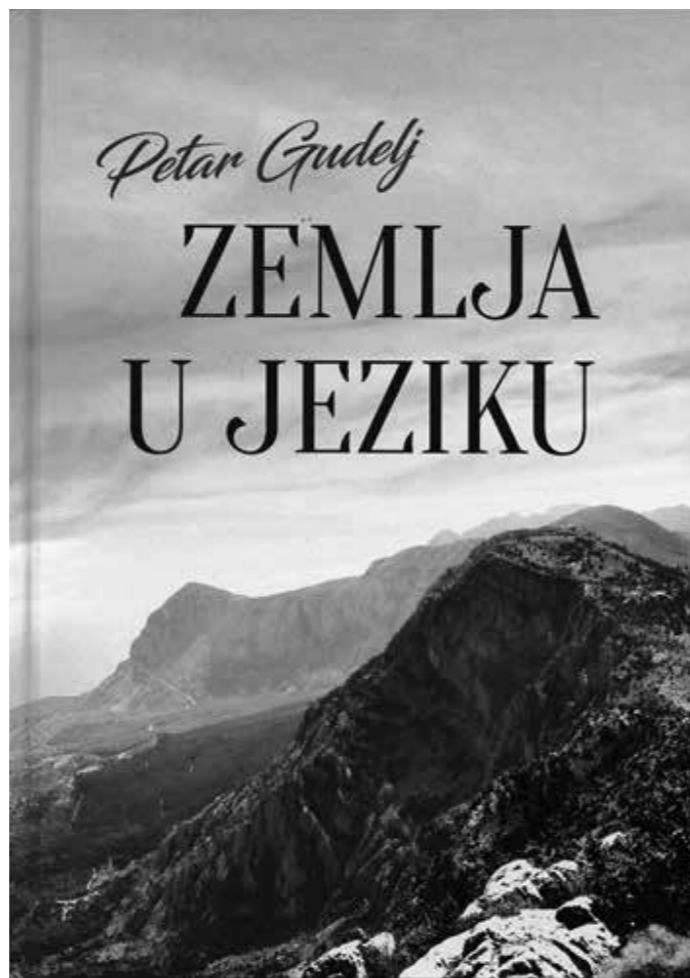
Knjiga "Zemlja u jeziku" u izdanju Vijeća crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba, Centra za kulturu Tivat i Hrvatskog nacionalnog vijeća (HNV) Crne Gore predstavljena je 23. 5. 2023. u Tivtu, u Domu kulture "Josip Marković" u Donjoj Lastvi. "Petar Gudelj je iznad i izvan sistema i institucija. Velike je nemoguće udružiti u udruženja. Veliki su izvan, a u svemu. Pjesnik koji nosi bremena svog i prethodnih vremena, jezik, tradiciju, budućnost, ne može ući na vrata svoga vremena. Njemu je mjesto izvan, odakle sagledava horizonte, posmatra sve, da bi sve iskazao. Carstvo za odabrane, dalekovidne, hrabre i odvažne" - MIRAŠ MARTINOVIĆ.

U ime izdavača učesnike predavljanja je pozdravio Zvonimir Deković predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore.

Izbor iz poezije hrvatskog pjesnika Petra Gudelja, priredio je crnogorski književnik Miraš Martinović, koji je na predavljanju istakao da je u pitanju pjesnik koji je malim stvarima i događajima, viđenjima i vizijama, snovima, podario univerzum:

"Njegove knjige imaju počasno mjesto u mojoj biblioteci. Rado ih čitam, pričam prijateljima i pjesnicima, otvaram im put. Iako one imaju svoje puteve. Odavno se nosim mišlju da objavim izbor iz tog volumena, dar crnogorskom čitaocu. Gotovo tri godine, prebirem po beskraju. Pjesmu koju danas izostavim, sutra mi se čini da je trebalo da uđe. Ovo je mogući izbor iz velikog carstva Petrove poezije. Dovoljan da pokaže prostranstva carstva beskrajnoga i jezika neumrloga". On podsjeća da samo veliki pjesnici imaju takvu snagu, vizije i moć da naslute, ono što se negdje dalje, bilo u vremenu ili prostoru dešava, noseći, osjećajući, budeći, a onda i bilježeci kolektivno pamćenje čovječanstva. Martinović ističe da ni naslov zbirke odabranih Gudeljevih pjesama "Zemlja u jeziku", nije slučajna."

"Nametnuo se posve prirodno. Sve što živi na zemlji i u zemlji, a sve je na njoj ili u njoj, dobilo je svoj jezik: poseban, univerzalan, svoje značenje i zračenje. Iz sva-

kog Petrovog stiha zrači vječnost i svjetlost. Jezik koji ne može umrijeti. To što je Petar radio i uradio mogli su drevni pjesnici, magovi koji su u riječ pretvarali sve i iz riječi sve izvlačili. Biće i jezik u ovoj poeziji imaju prirodni spoj, nerazlučiv i nepropadljiv amalgam. Jezik je posljednje što propada. I nakon što nestane narod koji je njime govorio on živi. Petar je svojom poezijom obogatio jezik svoga naroda. Stvorio sigurno utočište. Petrovo djelo je rječnik besmrtnoga jezika".

"Zemlja u jeziku" donosi izbor pjesama nastalih tokom šest decenija Gudeljevog stvaralaštva, i profesorica Ana Vuksanović uz napomenu da zbirka u sebi nosi interesantne raznolikosti kaže:

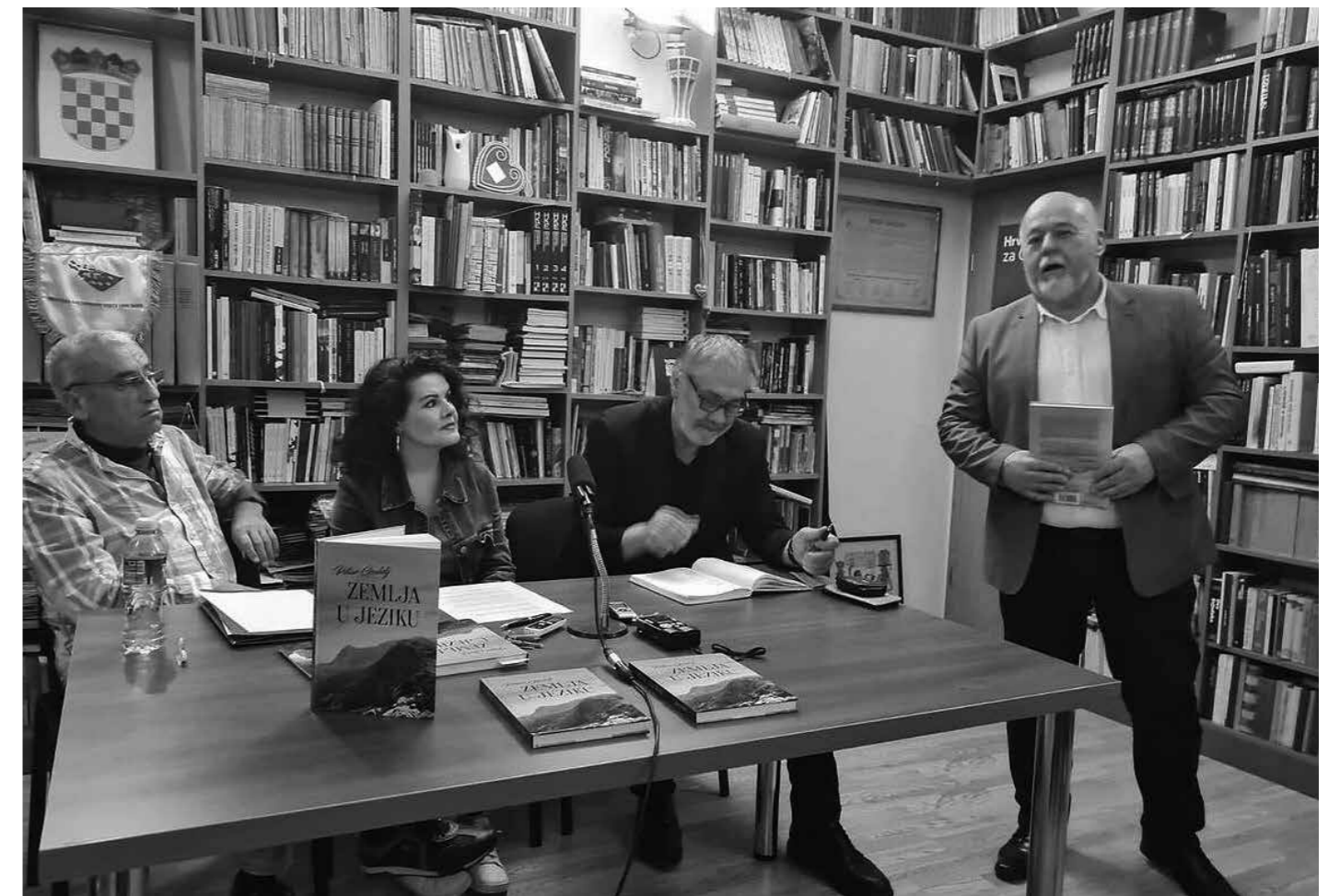
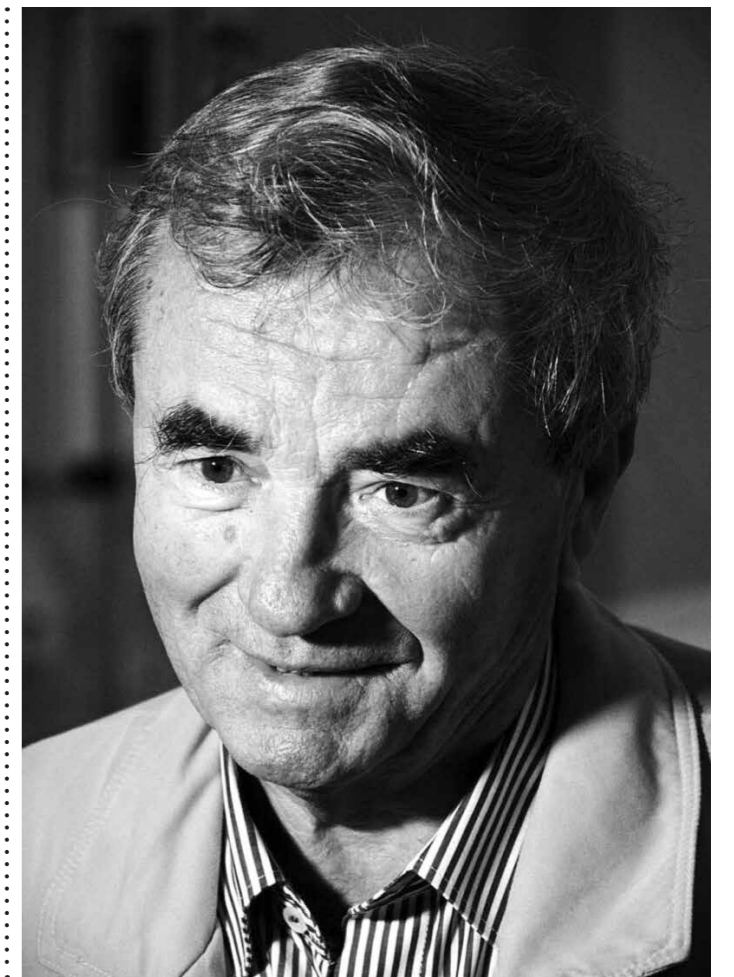
"Zbirka obuhvata deset tematskih cjelina, raznolika je po motivima koji su umnogome krške i mediteranske

provenijencije, uz antičke i ilirske, naravno, ali tu ima i poprilično iznenađujućih motiva - kamenica, bajama, mrava, lasica. Vodeći se elementima: vazduhom, vodom, vatrom i zemljom, Martinović je odabrao pod cjeline ove zbirke. Što se tiče odabira pjesama, u pogovoru navodi da mu 'nije bilo lako iz okeana izdvajati kapi'. Želja mu je bila da se 'svaka kap vrati okeanu'. Ja bih još načinila paralelu s kišom, s daždi, da koristim i ovu staru hrvatsku, dalmatinsku riječ".

Autor, Petar Gudelj je uoči predavljanja poručio:

"Razmišljao (sam) o smislu i svrsi svoga pisanja, napisao pjesmu 'Piši i bacaj'. Nastavio pisati i bacati: vjetar nosio po svijetu. Među ljude, među institucije, među oblake. Nevidljive. Nepročitane. Nije mogao mimo jedan svemirski i pjesnički antenski stup, zvan Miraš Martinović. Uhvatio u računalo, čitao i slagao, poželio načiniti knjigu. Ponudio je Vijeću crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Hrvatskom nacionalnom vijeću Crne Gore. Tako je nastala 'Zemlja u jeziku', što moje pjesme i ja ničim nismo zaslužili. Njima sva moja hvala i pohvala"

Stihove na večeri posvećenoj Petru Gudelju govorio je glumac Slobodan Marunović.

"BUDZAŠTAR ILI POJMOVNIK TRIVIJALNOSTI" PREDSTAVLJANJE U NIKŠIĆU

Tekst: Jovan Džodžo za RTV Nikšić

Knjiga Lidije Vukčević Vučurović "Buzaštar ili pojmovnik trivijalnosti, u organizaciji Društva prijatelja i poštovalaca Nikšića i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske predstavljena je 24. 5. 2023. u hotelu Onogošt u Nikšiću

U organizaciji Društva prijatelja i poštovalaca Nikšića i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, u Nikšiću je predstavljena knjiga "Budzaštar ili pojmovnik trivijalnosti" autorke Lidije Vukčević Vučurović.

Uz autorku knjige, na predstavljanju su govorili i Radovan Damjanović, Miro Nikolić, Jasmina Nikčević.

Lidija Vukčević Vučurović, univerzitetska profesorica, književnica i kolumnistkinja, u žanrovski razuđenom djelu "Budzaštar ili pojmovnik trivijalnosti", na 170 stranica, posložila je poglavlja: Rječnik pojmova od A do Ž, Mala pravila feminističkog djelovanja, Pravo na univerzalne neistine i Neobični ljudi – zvanja i zanimanja. Obilje razboritih crtica, eseja, filozofskih traktata i životnih savjeta ukazuje na prirodu knjige – priručnika,

sigurnog i pouzdanog vodiča kroz razna proživljena životna razdoblja.

Nastala, na fonu Floberovog "Rječnika otrcanih misli" knjiga "Budzaštar ili pojmovnik trivijalnosti" obiluje izabranim izrazima, pojmovima i simbolima, koji imaju višestruko značenje. Pojedina poglavlja karakteriše filozofičnost, fragmentarnost i brojni spletovi autorkinih asocijacija.

Lidija Vukčević Vučurović dvije godine je pripremala knjigu – mozaik, koja je i autobiografska, roditeljska, poetska i memoarska. "Budzaštar ili pojmovnik trivijalnosti" je repertoar pojmova, imena, riječi, izraza kao i spoznajnog, duboko asocijativnog svijeta spisateljice.

Pored brojnih naučnih radova i eseja Lidija Vukčević Vučurović prevodi sa italijanskog i francuskog, bavi se fotografijom i piše kolumne za dnevne listove Vijesti i Pobjedu. Objavila je dvije monografije, šest zbirki poezije i dvanaest knjiga proze.

"GODINE PRKOSA I PONOSA" U NIKŠIĆU

Tekst: Maša Savićević

U organizaciji Matice crnogorske i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske u foajeu Nikšićkog pozorišta 26. juna otvorena je izložba dokumenata i fotografija "13 jul 1941. – Godine prkosa i ponosa".

Izložbu čine 22 ilustrovana panoa sa fotografijama i dokumentima iz perioda pripreme ustanka i događanja nakon toga.

Autori izložbe su istoričari **Jadranka Selhanović** i **Adnan Prekić**, generalni sekretar Matice crnogorske **Ivan Ivanović** i predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske **Daniilo Ivezić**.

Izložbu je otvorio Ivan Jovović, predsjednik Matice crnogorske, a na otvaranju je govorila i Jasmina Nikčević, predsjednica Ogranaka Matice crnogorske Nikšić.

Izložena istorijska dokumenta, faksimili, fotografije, mape i tekstovi referišu o najvažnijim sastavnicama tog događaja i doprinosu Crnogoraca antifašističkoj borbi i podizanju ustanka u drugim jugoslovenskim republikama. Izložba "13 jul 1941. – Godine prkosa i ponosa" je doprinos prijeko potrebnoj kulturi sjećanja, da bi se spriječili neutemeljeni pokušaji revizije prošlosti i karaktera tog ustanka, smatra **Ivan Jovović**, predsjednik Matice crnogorske.

"Matica Crnogorska je i ovim projektom pokazala odgovoran odnos prema crnogorskoj tradiciji, otvarajući neke nove spoznajne horizonte ili vršeći reanimaciju nekih segmenta naše istorijske kolektivne svijesti. Na takvim programskim osnovama je nastala i ova postavka posvećena 13 julu 1941. godine", kazao je Jovović.

Priča o fenomenu Drugog svjetskog rata, prvom ustanku u porobljenoj Evropi, koji je otvorio novu nadu čovječanstvu usred najveće fašističke prijetnje, je i putokaz naprijed, koji vodi dugoročnoj stabilnosti, bezbjednosti i prosperitetu Crne Gore.

"Moram da pomenem Žan Pol Sartra, filozofa, književnika, borca protiv fašizma, koga je fascinirao ustanak u Crnoj Gori, koji je svojevremeno izjavio "da je Trinajstožulski ustanak 1941. godine u Crnoj Gori, veličanstven

događaj u Evropskoj istoriji 20 vijeka". Drugi svjetski rat, borba dobra i zla, borba uzvišenih, slobodarskih, progresivnih, antifašističkih snaga protiv destruktivnog fašizma i nacionalizma, koštao je Crnu Goru 10 odsto njenog stanovništva, "kazala je prof.dr **Jasmina Nikčević**, predsjednica Matice crnogorske – ogranaka Nikšić.

U ustanku 13 jula 1941. godine, uvodu u višegodišnju borbu crnogorskih i jugoslovenskih antifašista za slobodu, učestvovalo je 6.200 boraca, da bi deset dana kasnije, broj narastao na 32.000. Oslobođena je teritorija Crne Gore, na kojoj je živjelo više od polovine njenih stanovnika, 730 neprijateljskih italijanskih vojnika je poginulo, a 1.200 ranjeno. U isto vrijeme, smrtno su stradala 72 ustanika, a ranjena 53. Tokom Narodnooslobodilačke borbe stradalo je 10% stanovništva Crne Gore.

Za katalog izložbe tekst je napisao dr Adnan Prekić, a total dizajn potpisuje Suzana Pajović.

Matica crnogorska, ustanova koja baštini kulturni identitet crnogorskog, kao i naroda koji žive u Crnoj Gori, i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske narednu izložbu dokumenata i fotografija "13 jul 1941. - Godine prkosa i ponosa" organizovaće u Danilovgradu i drugim crnogorskim gradovima, u državama regiona i šire.

BOŽIDAR RADULOVIĆ (1938. - 2023.)

Tekst: Stanko Radulović

3. 5. 2023. nakon kratke i teške bolesti, u 85.-toj godini života godine napustio nas je Božidar Radulović, prof., počasni predsjednik Zajednice Crnogoraca Pula.

Gospodin Božidar Radulović rođen je 3. 12. 1938. g. u Nikšiću, u centru grada, u ulici Mrkošnici, u radničkoj obitelji oca Petka i majke Naste, rođene Miljanić, kao četvrto od ukupno sedmero djece.

Sretno djetinjstvo prekida rat u kojemu, u NOB-u, sudjeluje čitava uža i šira rodbina, među njima i otac i najstariji brat. To razdoblje, te strahote, ali i zanos i ideali kojima je bio okružen, formirali su ga kao osobu i bili nit vodilja kroz čitav život.

Nakon završene srednje škole dolazi u Pulu radi daljnjeg rada i školovanja. U Puli završava Pedagošku akademiju i postaje nastavnik hrvatskog ili srpskog jezika i povijesti. Zapošljava se u srednjoj školi gdje predaje hrvatski ili srpski jezik. Uskoro završava i profesorski studij pedagogije, na Pedagoškom fakultetu u Rijeci. 1963. g. biran je za odbornika u Skupštini općine Pula, s mandatom od četiri godine.

Nakon pet godina rada izabran je za direktora škole u kojoj je radio. Na toj dužnosti ostaje dvanaest godina, od čega zadnjih pet radi kao direktor COUO Vitimir Širola Pajo (Školski centar za trgovinu, ugostiteljstvo i turizam i Mješovita škola učenika u privredi).

Za doprinos u radu i razvoju školstva dobio je Srebrnu medalju Puljske komune.

1982. g. zapošljava se u SIZ-u usmjerenog obrazovanja (za srednje i visoko školstvo) sa sjedištem u Rijeci, ispostava Pula. Nakon ukidanja SIZ-ova, od 1991, g. radi u Odjelu za društvene djelatnosti Općine Pula, a od 1994. raspoređen je u Državnu upravu za školstvo i postaje voditelj za prosvjetu, kulturu, informiranje, šport i tehničku kulturu – Ispostava Pula.

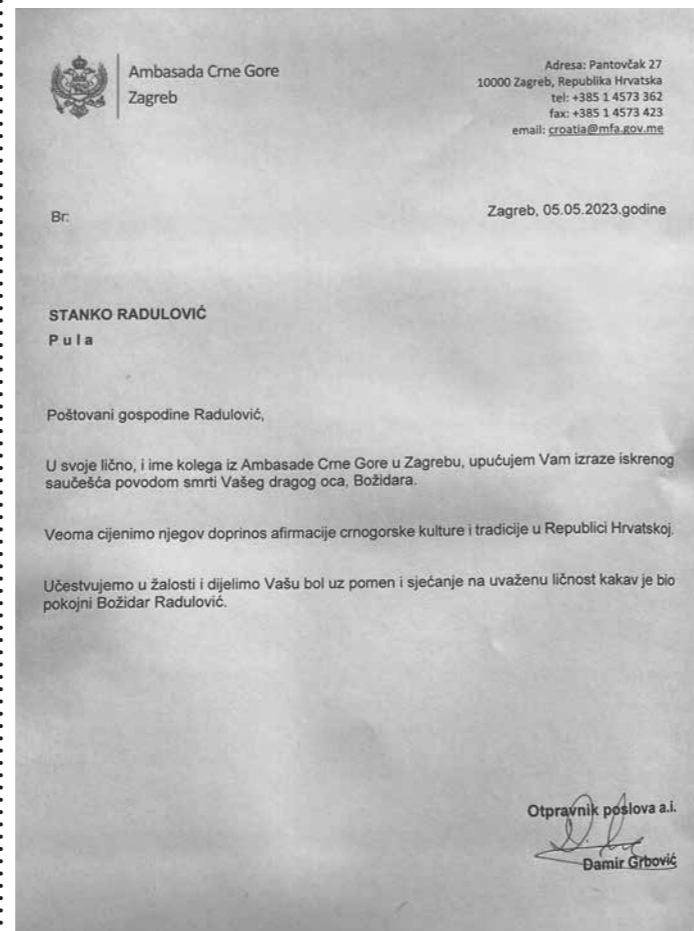
2000. g. nakon navršenog punog radnog staža od četrdeset godina, ostvarenog u Puli, odlazi u mirovinu.

Kao umirovljenik, član je Inicijativnog odbora za osnivanje Zajednice Crnogoraca Pula te 2003. g. volonterski

prihvaća dužnost prvog predsjednika Zajednice i također volonterski dužnost predsjednika Vijeća Crnogoraca Grada Pule.

Gospodin Radulović jedan je od osnivača Zajednice, kojoj je pripadao sve do zadnjeg dana. Njegov doprinos osnivanju i radu Zajednice i Vijeća je ogroman i nezaboravan. O radu Zajednice i Vijeća napisao je i tri knjige te je bio pokretač brojnih inicijativa i okruglih stolova (između ostalih i o admiralu Baroviću). Njegova smrt je za Zajednicu i Vijeće nenadoknadiv gubitak.

Pokopan je 6. 5. 2023. u Ližnjanu, kod Pule, u obiteljskoj grobnici. Ostat će u trajnom sjećanju i uspomenu svoje supruge Palmire, sinova Petka i Stanka, snaha Anite i Silvije, a posebno svog unuka Bojana i unuke Mije te brojnih prijatelja i rodbine.

BRANKO LUKOVAC (1944. - 2023.)

Tekst: Danilo Ivezić

U Podgorici je u osamdesetoj godini života umro veliki čovjek i naš dragi prijatelj BRANKO LUKOVAC. Prvi ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj, nakon povijesnog referenduma 2006., za čiji uspjeh on osobno ima neizmjerne zasluge. "Biti ambasador u Republici Hrvatskoj bio je izazov toliko moćan da nijesam mogao odoljeti. Odmah sam znao da idem samo zato da bih pomogao da se osnuje ambasada, da se udare temelji budućih odnosa. Trebalo je pomoći da se savlada neugodno nasljeđe nedavne prošlosti..." - Branko Lukovac

Na predstavljanju knjige "Diplomatska poslanstva u knjaževini i kraljevini Crnoj Gori" na Lučindanskim susretima 26. 10. 2002. godine, pod pokroviteljstvom tadašnjeg ministra inozemnih poslova Republike Hrvatske Tonina Picule, a uz učešće poznatih znanstvenika, publicista, književnika iz Hrvatske i Crne Gore, kao i članova Diplomatskog kora u RH, gospodin Branko Lukovac, odgovarajući na središnje pitanje svog izlaganja "Što daje snagu, ugled i uticaj Crne Gore u svijetu?" zaključuje: "Nalazeći se na pragu nove epohe u razvoju i spoljno-političkom djelovanju naše države, koja će za početak, sva je prilika, biti u svijetu prepoznata kao dio Državne zajednice Srbija - Crna Gora, valja se osvrnuti na, za ovaj prostor, dugu i bogatu državnu i spoljno političku tradiciju Crne Gore od najstarijih vremena do ovih dana. I u njoj nalaziti osnove, tekovine i inspiraciju za organizovanje, planiranje i ostvarivanje budućih nastupa i saradnje Crne Gore sa svijetom u 21. vijeku. A kada, nadajmo se uskoro, Crna Gora povrati u cijelosti svoje mjesto u zajednici slobodnih i samostalnih, demokratskih država, okrenutih Evropi i svijetu, i u mnogostrukim pa i interaktivnim vezama sa drugima, ona će imati što da ponudi, kao država sa bogatom tradicijom, sa vrijednostima otvorenog i tolerantnog društva koje se izgrađuje sa spremnošću da upoznaje i prihvati ono što je dragocjeno iskustvo i vrijednost drugih i što služi dobrobiti naših građana i države." U svom stilu, smirenim glasom, ali s jasno izrečenim odrednicama onoga što će dvije godine kasnije, objedinjavanjem stranaka, institucija, udruženja, uglednih pojedinaca (u Crnoj Gori i van nje) u široki društveni "Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru", postati strateški zadatak pokreta ali i osobni životni cilj Branka Lukovca: Vraćanje Crne Gore tamo gdje joj je i bilo mjesto u porodicu nezavisnih i međunarodno

priznatih evropskih i svjetskih država. Uoči referenduma, 2005. godine u prepunoj dvorani Novinarskog doma u Zagrebu na tribini "Evropska budućnost Crne Gore" u organizaciji Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH, Branko Lukovac je govoreći o svim problemima i zakulisnim igrama koje su se vodile u cilju sprječavanja održavanja referenduma (među njima i zahtjev Europske Unije da preko Savjeta Evrope zatraži mišljenje Venecijanske komisije o crnogorskom Zakonu o referendumu) rekao "Referenduma će biti, a rezultat je nezavisna Crna Gora".

Majskim referendumom 2006. je to ostvareno s do tada nepoznatim kriterijem za većinsku odluku, 55%. Zasluge Branka Lukovca kao Koordinatora Pokreta u uspjehu referenduma su nesporne. Imenovanje Branka Lukovca za prvog ambasadora Crne Gore u Republici Hrvatskoj za nas nije bilo iznenađenje, čak što više, očekivali smo ga. Ono je od strane hrvatske javnosti prihvaćeno s velikim simpatijama, što je svakako olakšalo prve korake malobrojne ekipe prve crnogorske ambasade u Hrvatskoj. Upornošću, znanjem i osobnim utjecajem Branko Lukovac je u relativno kratkom roku uspostavio izuzetno bogatu diplomatsku aktivnost i intenzivnu suradnju s institucijama Republike Hrvatske. Posjete koje su uslijedile, obostrano, na najvišoj razini, rezultirale su potpisivanjem većeg broja sporazuma i ugovora, pa je suradnja dvije države ubrzo postala primjerom u regiji. Crna Gora i Hrvatska danas nemaju niti jednog otvorenog pitanja, bez obzira na događaje iz ne tako davne prošlosti. Prepoznajući u tome i veliki osobni udio Branka Lukovca, predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić uručio mu je visoko državno odličje Reda kneza Trpimira s ogrlicom i Danicom. U drugoj godini svoga mandata ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Branko Lukovac je napunivši 65 godina života odlučio završiti diplomatsku karijeru i svoje mjesto prepustiti, kako sam kaže, mlađem."

OVAKO smo se oprostili te 2009 godine iz Zagreba kada je odlazio sa mjesta ambasadora Crne Gore u Republici Hrvatskoj, danas se opraštamo od velikog čovjeka i dragog prijatelja zauvijek u nadi da će i matična država prepoznati barem dio onoga što je ovaj vrsni čovjek i diplomata napravio za nju.

Slava mu.

PETAR PERIŠA VUKOTIĆ: AUTORITET POSLIJERATNIM GENERACIJAMA

ISTORIJA GRADITELJSTVA NA TLU CRNE GORE XX.

Tekst: Slobodan Bobo Mitrović

Oko 1955. godine projektovao je u Podgorici: stambene zgrade na uglu Njegoševe i Hercegovačke ulice i Hercegovačke i Karadorđeve ulice, prepoznatljive, karakteristične arhitekture. Tri stambene zgrade za prosvjetne radnike na uglu ulica Vasa Raičkovića i Svetozara Markovića, Podgorica (1970)

Prvi crnogorski arhitekti XXv. su radili i stvarali u dvije države, različitog društvenog i političkog sistema, na osnovu ugleda i zasluga dobijali ordenje obje države, u Kraljevini i kasnijoj Socijalističkoj Jugoslaviji, a sve vrijeme boravili i gradili u istom gradu – Cetinju ili Podgorici.

Petar Periša Vukotić (1899-1988) diplomirao je na Tehničkom fakultetu Beogradskog Univerziteta (1931). U novostvorenoj Kraljevini Jugoslaviji –

Zetskoj Banovini poslove planiranja, projektovanja i izgradnje vodi Ministarstvo građevina Kraljevine, gdje je P.Vukotić zaposlen i raspoređen kao načelnik u Tehničkom odjeljenju Zetske Banovine, na Cetinju (1931-41).

Projektant je značajnih objekata: Osnovna škola Njegoš (1934); Gimnazija (1935), Duhovni sud, danas Bogoslovija na Cetinju (1939); Muška zanatska škola, danas muzička škola "Vasa Pavić" u Podgorici; OŠ u Kolašinu i Bijelom Polju, Banovinski - Hotel "Jadran" u Ulcinju (1939), Sokolske domove na Cetinju, u Zelenici i Podgorici, (1941) kasnije kino Kultura, do skorašnjih dana bilo je dio gradske memorije Podgorice. Radio je niz projekata tipskih osnovnih škola u Zetskoj Banovini.

Bilo je izuzetno hrabro tih godina projektovati školu "Njegoš" i Gimnaziju u novim mega strukturama, na

pitoresknom Cetinju. Arhitektonski rukopis počinje da se mijenja u stil modernizma, klasicistički koncipiran. Veliki fizički volumeni, izazivali su vizuelne sukobe u prostoru, među malim stambenim kućama, što je često neizbježno u urbanom rastu gradova. Duhovni sud na Cetinju 1939. sa neoromaničkim elementima bifora i trifora u blago modernoj obradi, i slijepim arkadama na strehi (tragovima ranijih stilizacija), i danas, poslije 80 godina je markantna arhitektura, svjedok gradnje između dva rata. Muška zanatska škola u Podgorici je u sličnom maniru, velikih lučnih prozora, sa naglašenim isturenim trijemom, detaljima u kamenu, čudan spoj romanike i moderne, takođe značajna za memoriju Podgorice.

II Svjetski rat (1941-45) ostavio je bombardovane i razorene gradove, bez infrastrukture, inženjerskih kadrova i zanatlija, bez materijala i opreme. U takvom vremenu arhitektura je imala tretman nužde a ne prostorne umjetnosti i ljepote.

Organizovanje građevinske djelatnosti dešava se u novom društveno političkom sistemu, socijalističke Jugoslavije. Crna Gora nema inženjerske fakultete. Industrijalizacija, zapostavljanje poljoprivrede, seosko stanovništvo u novoj ulozi industrijskih radnika bez tradicije, podrazumjevalo je velike promjene u socijalnoj strukturi, gradskim običajima, društvenim događanjima. Urbanistička struka sa arhitekturom je u

velikom zamahu.

P. Vukotić se zapošljava u Povjereništvu građevina za Crnu Goru, Cetinje (1945-51); i sve do penzije (1966) je raspoređivan u nekoliko građevinskih firmi od Ministarstva do preduzeća na direktorskim i inženjerskim poslovima. Poslijeratna obnova razrušene države je pala na svega nekoliko inženjera. Među prvima Periša Vukotić kao i Veliša Popović su razvijali neimarske korijene Crne Gore, bili autoriteti poslijeratnim generacijama i nesebično su uvodili mlade inženjere i tehničare u struku. Mladim arhitektima Periša je bio mentor u bi-rou. Arhitekta i slikar Slobodan Bobo Slovincić kazuje: "Po tačnosti, određenosti, pravdi, propisima, pravilima struke, standardima (JUS-a), edukativno i uputno je bilo, raditi, projektovati i stasavati uz generaciju predratnih graditelja kada smo kao mladi projektanti početnici sticali znanja i iskustva od njih". "Oni nisu propuštali da ukažu i na najmanju sitnicu, nepropisnu, nestandardnu. Kolege su bile zadovoljne kada su znali da će im Periša biti revident projekata".

Oko 1955. godine projektovao je u Podgorici: Stambene zgrade na uglu Njegoševe i Hercegovačke ulice, i Hercegovačke i Karadorđeve ulice, prepoznatljive karakteristične. Arhitekture. Tri stambene zgrade za prosvjetne radnike na uglu ulica Vasa Raičkovića i Svetozara Markovića, Podgorica (1970).

U drugim društvenim uslovima Periša Vukotić sa dva sina i sinovcem, svi arhitekti, bili bi porodični esnaf, što tada nije bilo dozvoljeno, dok je danas porodična tradicija pozitivna i popularna.

Umjetnici kroz generacije

Petar Vukotić je izdanak važne istorijske crnogorske porodice sa jakom artistskom genezom.

Arh. Petar Periša Vukotić bio je sin vojvode Steva Vukotića i unuk vojvode Petra Vukotića, tasta kralja Nikole I Petrovića. Imao je braću Mihaila, značajnog slikara prve polovine XX v, i brata od strica Đura koji je studirao arhitekturu.

Od 1930. god. Periša je u braku sa Olgom rođenom Kujačić, kćerkom ljekara dr Jovana Kujačića i sestrom slikara Mirka Kujačića. Završila je istoriju na Filozofskom fakultetu u Beogradu.

Od tri njihova sina, dvojica su bili arhitekti Stevan i Vukota Tupa Vukotić.

Od Đura Vukotića, je takođe sin arhitekta Miodrag Mišo Vukotić, čija je ćerka Marta Vukotić Lazar prvi profesionalni istoričar i teoretičar arhitekture u Crnoj Gori.

Sestra Olge Kujačić Vukotić, i Mirka slikara, Vjera udata za Ranka Đurića je majka slikara Dada i Boška

Đurića i njihove sestre Tanje Đurić Pejović istoričara umjetnosti. Njen sin je prof. fotografije Lazar Pejović, a Boškove ćerke. su Vesna slikarka i Vjera istoričarka umjetnosti.

ZAPISANO JE

DEO XVI.

Tekst: Branko Borilović

Da je glavna objedinjavajuća snaga koja je držala na okup jedinstvo Crne Gore bio opštercnogorski zbor. Zbor je donosio odluke koje su bile obavezne za "cio" narod Crne Gore. Prema podacima, svaki Crnogorac je imao pravo pristupa na zbor. Dolazak na zbor smatrao se moralnom obavezom, kao pitanje časti. Ko nije dolazio na zbor smatran je "nikogovićem". Najčešća mjesta okupljanja bila su na Cetinju, na Gradcu i na Brajićima. Zabilježeno je da je u julu mjesecu 1717. godine na Cetinju opštercnogorskom zboru prisustvovalo 2 000 ljudi.

Stanojević, Gligor: Crna Gora u doba vladike Danila, Cetinje, 1955, str. 190-192

Da je prvi Crnogorac sa titulom gubernadura bio Vukadin Vukotić, sin vojvode Vukote. Tom titulom se potpisao 1730. godine prilikom sklapanja ugovora između Katunske nahije i mletačkih predstavnika u Kotoru.

Stanojević, Gligor: Crna Gora u doba vladike Danila, Cetinje, str. 196

Da je Ljubomir Nenadović (srpski književnik, diplomata i političar, prim. B.B.) rekao da Crnogorke "koje rađaju junake, nisu robovi ni u kući, ni na putu, ni na sudu".

Nenadović, Ljubomir P.: Odabrane strane, Beograd, 1926, str. 93

Da su primorci znajući sve prednosti Lovćena govorili "ko jedno ljeto na planini provede, dva ljeta sebi produži život".

Nenadović, Ljubomir P.: Odabrane strane, Beograd, 1926, str. 101

Da je Ljubomir Nenadović boraveći u Carigradu zabilježio da je u tom gradu radilo oko 4 000 Crnogoraca koji su svojim trudom zarađivali lijep novac. Od tog novca su prehranjivali svoje porodice u domovini. Bili su organizovani i imali su svoga starešinu koji se zvao Hrvatbaša, "što će reći glavar Hrvata, jer u Carigradu Crnogorce ne zovu drugačije nego Hrvatima".

Nenadović, Ljubomir P.: Odabrane strane, Beograd, 1926, str. 97

Da je na osnovu plana ruskog inženjera V. Varmana 1885 godine iskopan kanal od Blata do mora dugačak četiri kilometra i da je tada isušeno oko 5 000 rala ulcinjske zemlje. (Taj kanal se danas zove Port Milena, prim. BB).

Istorijski zapisi, Podgorica, knj. XXVII, br. 34, str. 329

Da je Đurđe Crnojević u svom testamentu iz 1499. godine preporučio svojoj ženi da povрати crkvu sv. Bogorodice na Cetinju i sve one svete stvari. Dalje joj je rekao napuštajući Cetinje "da dobro čuva i vaspitava decu" a skrenuo joj je pažnju i kako će dobiti prćiju njegovih sestara koje nemaju poroda.

Tomović, Božidar S.: Nasledno običajno pravo u Crnoj Gori, Beograd, 1926, str. 53

Da je vijest o Hercegovačkom ustanku 1875. godine dovela na Cetinje veliki broj stranih novinara. Zabilježeno je da je tih dana na Cetinju bilo novinara iz gotovo svih uglednih svjetskih glasila kao što je "La Republique Francaise" zatim novinar bečkog "Prese" praške "Politike" američkog "Illinoisa" srpskih i hrvatskih glasila.

Vuković, Gavro vojvoda: Hercegovački i Vasojevički Ustanak 1875 i 1876. godine, str. 71

Da je Sekula Dobričanin pišući o Moračkom plemenu zapisao: "Da su Turci zbog teških pogibija sa Moračanima skovali poslovice "Lako je ući u Moraču, al je teško izaći uz Rzaču". (Rzača je pritoka rijeke Morače sa vrletnim obalama, prim. B.B.).

Dobričanin, Sekula: Na stazi službovanja, Beograd, 1930, str. 183

Da je selo Baošići "sa svojim rujinama starog zamka, po kome se priča, da Balšići iz ovog mjesta svoje poreklo vode".

Godišnjica Nikole Čupića, Beograd, 1896, knj. 16, str. 210

Da je "ime Kotoru došlo po izgledu, jer je kao kakav kotar ili kotao".

Godišnjica Nikole Čupića, Beograd, 1896, str. 211

Da je u bici kod Đunisa (dio grada Kruševca, prim.

B.B.) 29. X 1876. godine srpska vojska doživjela težak poraz. Združenim jedinicama komandovao je ruski general Mihail Černjajev. Ogorčen slabim držanjem vojske telegrafisao je Peterburgu "da su svi Srbi pobjegli, a svi Rusi izginuli a da su se jedino Crnogorci borili kao lavovi".

Matica, Cetinje, 2022, br. 89, str. 65

Da se na Cetinju u periodu od 10 do 13 avgusta 1956. godine održao "III Jugoslavenski radio festival pjesme naroda Jugoslavije". Festival je održan na Ljetnoj pozornici pod Orlovim kršem kako stoji u katalogu. Pokrovitelj festivala bio je predsjednik Skupštine NR Crne Gore Blažo Jovanović. Počasni Odbor su pored ostalih sačinjavali: Vuko Radović (slikar, član CANU, učesnik 13-julskog ustanka i jedan od osnivača ULCG, prim. BB), Mirko Tepavac (učesnik Narodnooslobodilačke borbe i društveno-politički radnik SR Srbije i SFR Jugoslavije, prim. BB) Branko Nilović (učesnik 13-julskog ustanka, član CKSK Crne Gore, direktor RT Titograd, gradonačelnik Titograda, poslanik Skupštine Crne Gore, prim. BB) i još 14 članova. U Odboru za program su bili imenovani: Nikola Hercigonja (poznati jugoslavenski kompozitor i muzikolog, prim. BB), Jovan Vukmanović (poznati crnogorski etnolog, prim. BB) Đorđe Karaklajić (srpski kompozitor, dirigent, aranžer, muzički urednik Radio Beograda, prim. BB) i još 9 članova. Na festivalu su uzeli učešće najpoznatiji pjevači sa prostora bivše Jugoslavije među kojima i Ksenija Cicvarić, Jusuf Jakupović, Nada Mamula, Zaim Imamović, Danica Obrenić, Nedžmija Pagaruša kao i poznata harmonikašica Radmila Živković. Katalog prate i tekstovi poznatih muzičkih staralaca sa prostora bivše Jugoslavije koji govore o njihovom muzičkom nasljeđu.

Da je Đorđe Karadorđević unuk kralja Nikole provodeći dečake dane na Cetinju primijetio da ga cetinjska deca sa kojom se svakodnevno igrao oslovljavaju Srbijancem. Sve mu to nije bilo jasno pa je pitao đeda da mu objasni kako je to on Srbijanac. Njegovu nedoumicu brzo je razriješio đed Nikola rekavši "Ne, ti nijesi Crnogorac". Đorđu ništa nije bilo jasno pa je ponovo zapitao đeda "Kako to, đede? Uslijedio je đedov odgovor "Mi smo Crnogorci, jer smo rođeni ovde, a roditelji su nam bili Crnogorci". "I ja sam rođen ovde rekao je Đorđe a mati mi je Crnogorka". Đed Nikola ga je sjeo na koljena poljubio i rekao "Rođen si ovde i mati ti je bila Crnogorka, ali ti je otac Srbijanac, pa si i ti Srbijanac". Đedovim odgovorom Đorđe je još više bio zbunjen pa ga je đed pogladio po kosi i rekao "Treba da budeš ponosan što si Srbin. Srpski narod je dobar i hrabar. Tvoji preci su ginuli za Srbiju. Donekle je Đorđe bio

zadovoljan odgovorom ali mu i dalje nije bilo jasno da ne pripada crnogorskom kršu pa je đed ponovo prigrlio svog unuka i rekao da će mu pričati o Srbima i Srbiji i da će biti radostan što pripada tom rodu "baš kao da si pravi Crnogorac".

Karadorđević, Đorđe: Istina o mom životu, Beograd, 1969. str. 50

Da je poznati crnogorski historičar Zvezdan Folić baveći se muslimanskim živiljem u Crnoj Gori zapisao da je "jedan broj muslimana 1912. godine sa prostora Bara i Ulcinja učestvovao u skoro svim borbama oko Skadra", dok su ostali obavljali poslove intendantske službe.

Matica, Podgorica, br. 90, ljeto 2022, str. 210

Da je Ivan beg Crnojević imao u svojoj vlasti "sav Grbalj do mora, solila u Krtoljskom polju, pa i Paštroviće".

Medaković, V.M.G.: Cetinje crnogorska prijestonica, Novi Sad, 1894, str. 5

Da je Ivan beg "sagradio malu tvrđavu na Orlovom kršu, od kud da brani svoju prijestonicu i svoju podignutu i ukrašenu zadužbinu".

Medaković, V.M.G.: Cetinje crnogorska prijestonica, Novi Sad, 1894, str. 5

Da je Milorad Medaković govoreći o crkvi na Čipuru koju je podigao kralj Nikola rekao da je mala i da mu se dopada ali zamjera što je zvonik "izveden po zapadnoj arhitekturi".

Medaković, V.M.G.: Cetinje crnogorska prijestonica, Novi Sad, 1894, str. 6

Da je Medaković pišući o izgradnji puta Cetinja – Kotora zabilježio i neka druga razmišljanja vezana za trasu puta. Pojedini građevinci su predlagali da se treba ići trasom od Goražda mjesta iznad Kotora pa stranom do na vrh Maina, a odatle preko Brajića na Cetinje. Tom trasom bi se izbjegle lovčenske serpentine.

Medaković, V.M.G.: Cetinje crnogorska prijestonica, Novi Sad, 1894, str. 21

Da je Medaković došavši na Cetinje odsjeo u hotelu "Grand". O samom gradu i o tome što valja posjetiti raspitao se kod hotelskog osoblja pa su mu između ostalog kazali da čak ne mora ni hotelsku sobu zaključavati jer mu zasigurno ništa neće faliti. Ubrzo se u to i uvjerio kada je zaboravio novčanik "buđelar" u hotelskoj sobi. Bio je prilično uznemiren jer je u novčaniku imao pozamašnu sumu novca sa kojom je namjeravao provesti neko vrijeme na Cetinju a novac mu je bio potreban i za povratak. U sobu je ušao sa velikim strahom da li će

naći prazan svoj novčanik. Ne malo je bio iznenađen kada je ugledao svoj novčanik na istom mjestu de ga je zaboravio potpuno netaknutog. Brzo je prebrojao novac i utvrdio da je hotelsko osoblje bilo u pravu kada su mu rekli da ne mora za sobom zaključavati vrata.

Medaković, V.M.G.: Cetinje crnogorska prijestonica, Novi Sad, 1894, str. 24

Da je poznati crnogorski književnik i akademik Čedo Vuković u predgovoru knjige "Cetinjska čitaonica" zapisao sljedeće "Knjiga je kod nas bila domaće čeljad, iz hramova je prelazila u domove kao kandilo. I nije čudo što je tamo pri Komovima rečeno " Kad gori kuća, najprije iznosimo kolijevku, pa knjigu".

Martinović, Dušan: Cetinjska čitaonica (1868-1915; 1928-1940) Gradska biblioteka " Njegoš" (1945-1998), Cetinje, 1998, str. 7

Da su se prilikom gradnje hrama sv. Jovana Krsitelja u Baru propustom investitora i opštinske inspekcije utopila dva dječaka. Poslije intezivnih kiša koje su tih dana padale napravljen je svojevrsni nezaštićeni "bazen" koji je bio ozbiljna prijetnja građanima Bara. U punom "bazenu" jami dubine 3 metra utopila su se braća blizanci od 11 godina Miodrag i Vlado Novakov.

Monitor, petak, 16. XI 2007, str.

Da je njemački doktor Šreder pratio operacije crnogorske vojske u balkanskim ratovima, pa je tako zapisao da je naišao u okolini Dečića na Crnogorca koji je iako teško ranjen potpuno ravnopravno učestvovao u ratnim operacijama kao da se ništa nije desilo. Po njegovom opisu ranjenik ne mareći za prostrelnu ranu koju je zadobio u glavu nastavio je da se bori još puna četiri sata. Pošto su ljekari konstatovali tešku povredu on je upućen na liječenje u Podgoricu de su mu trebala još puna dva sata hoda da bi stigao do prve bolnice. Poslije kraćeg zadržavanja u Podgorici prebačen je u cetinjsku bolnicu na daljnje liječenje. Iako nedovoljno oporavljen ponovo se vratio na front kod Taraboša ali ovoga puta i bez govora jer je povreda bila tako razorna da je izgubio moć govora. Stanje mu se ponovo pogoršalo pa je prebačen uz pomoć italijanskog Crvenog krsta u Bolonju (Nigrisoli) de mu je pokušana ekstrakcija zrna iz lijeve hemisfere. Operacija je uspjela ali nažalost, i pored uspješne intervencije crnogorski ranjenik je preminuo.

Šreder fon Herman: Zapažanje vojnog ljekara prilikom boraka u Crnoj Gori, Cetinje, 2007, str. 52

Da su se Malisori kako ih naziva dr Šreter liječili najviše narodnom medicinom. Kaže da su protiv reumatizma upotrebljavali mast od pelikana "živi na vodi a nikad

ne obolijeva od reumatizma". Pianstvo su liječili uljem "da se vino ne bi popelo u glavu". Frakture lobanje su tretirali "debridmanom rane" a mjesto zavoja su na glavu stavljali polovine tikve i da metoda je davala dobre rezultate. U ovom dijelu knjige iscrpno je govorio i o klimatskim uslovima u Crnoj Gori.

Šreder fon Herman: Zapažanje vojnog ljekara prilikom boravka u Crnoj Gori, Cetinje, 2007, str. 100

Da je učitelj Andro u knjizi Riječka nahija zapisao da stanovništvo nahije govori samo južnim narečjem. Dalje kaže da narod zove svoj jezik " naškim" i da ga "malo ko zove srpskijem ". Na kraju saopštava "tako svoj jezik zovu Crnogorci".

Jovičević, Andrija: Riječka nahija u Crnoj Gori, Beograd, 1910, str. 712

Da je grof Vladimir Bobrinski prošao jugoslavenskom obalom pa je tako stigao preko Boke Kotorske do Cetinja. Putujući od Kotora do Cetinja ne malo je bio iznenađen vidjevši sa Bukovice nepregledni pojas brda koja su ga podsjetila na more. Vidjevši tu nesvikadišnju ljepotu uskliknuo je "pa to je pravo kameno more".

Bobrinski, V, grof: Sa puta po Jugoslaviji, Beograd, 1919, str. 32

Da su Zečani 1042. godine u bici na Rumiji do nogu potukli Vizantinca čime su na duži period usmjerili istorijski put zetske države. Po nekim podacima u toj bici poginulo je oko 30 000 Vizantinaca zahvaljujući sjajnoj taktici koju je primijenio knez Vojislav. Poslije ove velike pobjede Raška, Hum i Bosna priznali su vrhovnu vlast Zete a Vizantija je i ekonomski i politički istisnuta sa Balkana.

Jovanović, Jagoš: Istorija Crne Gore, Cetinje-Podgorica, 1995, str. 15

Da je papa Grgur VII "poslao Mihailu (Vojislavljević, umro 1081. godine, prim. B.B) naročitog delegata sa kraljevskom krunom i Mihailo je svečano krunisan za prvog kralja Zete 1077. godine". Znajući veličinu i uticaj Mletačke republike Mihailo je zamolio papu da "obnovi Dukljsku biskupiju u Zeti, koja je postojala u Duklji do VI vijeka". Nažalost to priznanje nije doživio Mihailo već njegov sin Bodin (1081-1101) kada je papa osnovao Barsku nadbiskupiju 1089. godine.

Jovanović, Jagoš: Istorija Crne Gore, Cetinje-Podgorica, 1995, str. 17-18

Da je crkva u Zeti "i pored svih nastojanja i sistematske akcije iz Raške, odnosno Srbije, od Save Nemanjića, pa dalje, da se pravoslavizira, bila pod snažnim uticajem

rimske propagande u duhu katoličanstva", dok je Raška odnosno Srbija ostala vjerna uticaju iz Carigrada.

Jovanović, Jagoš: Istorija Crne Gore, Cetinje-Podgorica, 1995, str. 23

Da su Grbalj i Paštrovići bili u sastavu države Ivana Crnojevića sve dok nije došlo do sukoba sa Mlečićima oko solana koje su pripadale Ivanovoj državi. Sukob se završio nagodbom s tim što je Ivan dobio sona polja a Mlečići Grbalj i Paštroviće.

Jovanović, Jagoš: Istorija Crne Gore, Cetinje-Podgorica, 1995, str. 49

Da se oblast Gornje Zete koje sačinjavaju Katunska, Riječka, Crmnička i Lješanska nahija nazivaju krajem XV imenom Crna Gora. Crna Gora pod imenom Montenegro prvi put se pominje 1496. godine u istorijskim izvorima đe je označena kao Montana negra.

Jovanović, Jovan: Istorija Crne Gore, Cetinje-Podgorica, 1995, str. 60

Da je za odbranu Herceg Novog septembra mjeseca 1687. godine svoje živote dalo 1500 Crnogoraca i 170 Mlečana. Crnogorci i Mlečani grad su držali u opsadi mjesec dana iako su ga čuvale jake turske snage predvođene Sulejman pašom i Hercegovačkim pašom Huseinom Murvetovićem. Crnogorsku vojsku lično je predvodio vladika Visarion Borilović – Bajica.

Jovanović, Jagoš: Istorija Crne Gore, Cetinje-Podgorica, 1995, str. 83

Da je poznati cetinjski pjesnik Aleksandar -Leso Ivanović svoje prijateljstvo sa Šabanom pretočio u sada već kultnu pjesmu " Kari Šabanovi". Šaban je bio cigarin-čergar koji je na Cetinje dolazio sa ranim proljećem a u grad bi ostajao do prvih većih jesenjih kiša kad bi odlazili u mjesta koja su im bila ugodnija za život. Bio je vrijedan i pošten čovjek vodeći uvijek računa da ne naruši skladan odnos građana Cetinja i njegove zajednice. U gradu su bili na usluzi kako Cetinjanima tako i građanima okolnih mjesta, najčešće radeći na poslovima kalaisanja posuđa.

Po pričanju Cetinjanina Dimitrija-Polija Lekića (lično poznao Šabana) njegov "rasklimatani" kar svojom škripom točkova iz daleka je najavljivao ulazak u grad. Ulaskom u grad obično bi prošao pored Lesovog stana, zaustavio se ispod njegovog prozora i sa onim prepoznatljivim naglaskom pitao ga za zdravlje i hoće li imati vremena za jednu kafu. Naravno da je ispijanje kafe zavisilo od Lesovih obaveza ali skoro uvijek pjesnik je nalazio vrijeme za Šabana. Popili bi kafu, malo pročaskali i otišli svako svojim poslom ubijeđeni da su

jedan drugog obogatili iskrenim ljudskim razgovorom.

Da je Ilija Garašanin (srpski državnik, predsjednik Vlade, ministar unutrašnjih poslova, tvorac Načertanija, prim. B.B.) uputio Milanu Piroćancu (srpski političar, pravnik i publicista, prim. B.B.) novopostavljenom sekretaru knjaza Nikole smjernice kako da se ponaša u Crnoj Gori. Savjetovao mu je da posebno radi na tajnom ugovoru koji je "potpisan između knjaza srpskog i knjaza crnogorskog" oko "sajedinjenja Crne Gore sa Srbijom". Posebno da pronikne u "tajne misli i težnje kako knjaževne tako i njegove okoline". Kaže mu da nikad ne pokaže prezrenje prema običajima crnogorskim niti prema onome što njima znači posebno, da radi na "srađivanju Srbskog naroda sa Crnogorskim". Posebno mu skreće pažnju na državna akta bilo ona tajna ili javna "ukoliko Vam se ova poslednja htenu poveriti". Dalje kaže da "ustroji urednu arhivu ako je do sad nemaju, razdvojivši tajna akta za sebe a javna za sebe".

Srbija i oslobodilački pokreti na Balkanu 1856-1878, knj. I 1856-1866, Beograd, 1983, str. 538

Da je Miroslav Krleža sa suprugom Belom prvi put posjetio Cetinje i Njegošev grob na Lovćenu 20. jula 1930 godine. Krležina supruga Bela je na Njegošev grob položila "rukovet svježeg cvijeća, po svom protokolu od pjesnika pjesniku". Poslije posjete Lovćenu Krleža je nastavio put do Prokletija, Durmitora i na kraju je obišao Boku odnosno Perast. Sljedeća Krležina posjeta Cetinju bila je 28. septembra 1966. godine kada je dobio Njegoševu nagradu.

Ovdje, Titograd, 1991, br. 274, str. 44

Da je Čemovsko polje "dugačko 11 km, široko do 7 km, a površina mu je 55*5 km². Nazvano je po arnautskom imenu reke Cijevne" (Cem Selcit, prim. B.B).

Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka, IV knj, S-Š, str. 656

Da je 25. X 1648. godine po pisanju kotorskog biskupa Vićentija Buće u kotorskoj biskupiji živjelo "U Ljušticu 100 pravoslavnih i 30 katoličkih kuća, u Krtolama 50 pravoslavnih i 20 katoličkih kuća, dok su u Župi svi pravoslavni".

Jačov, Marko: Spisi tajnog vaticanskog arhiva XVI – XVIII veka, Beograd, 1983, str. 59

Da je u Izveštaju kotorskog biskupa Kotor 1675. godine imao 2 500 stanovnika. U Izveštaju se kaže da je grad mnogo stradao od zemljotresa 6. aprila 1667. godine. Tada je razrušena i katredala sv. Tripuna.

Jačov, Marko: Spisi tajnog vaticanskog arhiva XVI-

XVIII veka, Beograd, 1983, str. 80

Da je 21. X 1688. godine Marin Drago, kotorski biskup, izvjestio "Rimsku kuriju da mu je cetinjski episkop Visarion Borilović donio pismo patrijarha Arsenija Čarnojevića s molbom da ga dostavi papi". U drugom pismu od 27. IX 1689. godine Andrija Zmajević, barski nadbiskup izvještava da na njihovoj nadbiskupiji živi veliki broj hrišćana (šizmatika) i manji broj Turaka. Duhovnu jurisdikciju nad pravoslavnim stanovništvom ima cetinjski episkop. U tom periodu u nadbiskupiji živjelo je oko 2 000 katolika.

Jačov, Marko: Spisi tajnog vaticanskog arhiva XVI-XVIII veka, Beograd, 1983, str. 152-153

Da je jedan od najvećih poznavalaca Njegoševog djela Vladimir Osolnik na otvaranju Njegoševog spomenika u Ljubljani rekao da je prijateljstvo Slovenaca i Njegoša bilo veliko. Pominje Jerneja Kopitar, pjesnika Stanka Vraza i poznatog pravnika i slavistu Frank Miklošića koje naziva ne samo njegovim prijateljima nego i pošto-vaocima. Dalje kaže: "Kopitar ga je nazvao slovenskom Davidom, Vraz mu je prvi pripisao slavno pjesničko ime, a Miklošič mu je kao cenzor odobrio štampanje Gorskog vijenca". Jedan Slovenac po imenu Anton Debeljak mu je "posvetio i pjesmu Crnogski prometelj".

Vijesti, Podgorica, 20. V 2014. 06:58h

Da se Crvena Hrvatska odnosno Gornja Dalmacija protezala od Dalme (Duvna) do grada Bambalone odnosno Diraha (Drača). "I kao što je za Donju Dalmaciju Salonitansku crkvu učinio metropolijom, tako su za Gornju po starom pravu Dukljansku crkvu učinili metropolijom...Crkve u gradove Antibar (Bar), Budva, Kotor, Ulcinj, Svač...potpadoše pod ovom upravom.

Sklavorum Regnum Grgura Barskog (Ljetopis popa Dukljanina), Bar, 1999, str. 50

Da je "otac vladike Petra II, gospodara Crne Gore i Brda, Tomo Markov Petrović, licem na Boži-dan 26. dec. preselio u vječnost u nemoćnoj i rijetkoj starosti". Umro je u 105 godini. Imao je tri brata : Stijepa Markova, Petra I, i Sava Markova. Sve ih je nadživio, kao i tri sina i pet unuka. Umro je bez " ide ikoga" jer su mu tri sinovca izbjegla u Austriju. O njegovoj smrti pisao je i Agramer Zeitung (list koji je izlazio u Zagrebu na njemačkom jeziku, prim. BB).

Milović, Jevto M.: Petar II Petrović Njegoš u svom vremenu, Tiograd, 1984, str. 18-19

Da je lord Viljem Barnet posjetio 1829. god. Crnu Goru. Na Njegušima je upoznao Rada Tomova (Petar II) koji ga je toliko opčinio da ga je htio povesti sa sobom u

London da ga tamo "vaspitava". Crna Gora i Crnogorci su mu se dopali pa je obećao da će ponovo doći " kroz godinu dana".

Milović; Jevto M.: Petar II Petrović Njegoš u svom vremenu, Titograd, 1984, str. 24

Da se na prostoru Mrkovića (crnogorsko pleme koje se nalazi južno od Bara) u XV v. nalazila župa Prapatna sa prijestonicom zetskog kneza Vojislava. Ovo pleme se prvi put pominje pod nazivom Mrkovići početku XV vijeka, 1409. godine. Bili su mnogo cijenjeni od strane Mletačke republike pa su uživali njihove privilegije kao i Paštrovići. Marjan Bolica plemić iz Kotora ih pominje kao pravoslavne hrišćane koji su 1717. godine pomagali Crnogorcima pri neuspjeloj opsadi Bara. Zbog tog događaja a od straha turske odmazde počeli su da primaju islam. Već 1760. godine u Mrkovićima je podignuta i prva dzamija.

Vujović, Luka: Mrkovički dijalekt, Podgorica, 2012. Str. 15-16

Da je po padu Prečiste Krajinske 1479. godine pod turskom vlašću krst sv. Vladimira preuzeo jedan Kuč koji je živio u manastiru. Pošto su se njegova dva sina poturčila bio je primoran da krst na čuvanje povjeri svojoj ščeri koja je bila udata u porodici Rađen. Tako je krst sv. Vladimira došao u selo Velje Mikuliće, đe se i danas čuva u porodici Androvića.

Crnogorske planine, Cetinje, 1997, str. 34-35

Da je o vjerskoj toleranciji koja na prostoru barske opštine ima vjekovno utemeljenje, najbolje govorio pop Vuko Popović koji kaže: "Ima kuća u kojima je rišćanin i Turčin zajedno, i kad dopane red da se krsti nose, nose ga i ovaj Turčin (zašto su nekad bili svi rišćani) i to kroz selo do na vrh Rumije, đe izlazi svake godine s krstima. Ove mješavine ima ponajviše u plemena Mrkovića i Šestana.

Popović, Vuk: Pisma VII, Beograd, 1913, str. 267

Da je Antonio Baldači obilazeći barski kraj zapisao da u Dobrim Vodama žive: "divni tipovi ljudi". Kaže da su to Albanci muslimani iz čijih se" fizionomija čita neukrotiv i hrabar karakter ovih ponosnih Šiptara, koji su u svoje vrijeme ulivali strah moćnom polumjesecu, kada ih je pridobio Skender -beg. O njihovim ženama je rekao " da su divne" i da u gostoprimstvu nemaju ravnih.

Crnogorske planine, Cetinje, 1997, str. 41

Da je kotorski plemić Bolica Lovćen nazivao "po italijanski Monte Sella" i zapisao da je bogat izvorima i da se na lovćenskim padinama napasa veliki broj sitne

i krupne stoke. Za narod koji provodi ljeta na Lovćenu kaže da su vrijedni i da proizvode pored ostalih poljoprivrednih proizvoda i ječam, raž i ovas. Kaže da je Lovćen bogat i divljim životinjama pa pominje, medvjede, divlje svinje, vukove, risove, lisice ali da je bogat i ljekovitim biljem. Obišao je i selo Cuce pa kaže da proizvode: "meku smolu, zvanu katran, koju trgovci većim dijelom šalju u Veneciju".

Crnogorske planine, Cetinje, 1997, str. 65-66

Da je Bolica ostavio još jedan dragocjen zapis koji je vezan za prostor Skadarskog jezera. Naime, bio je jako iznenađen saznanjem da kod lokalnog stanovništva postoji zabrana lova na ptice u formi zakona. Kaže da zakon predviđa "globe od 300 aspri što čini 4 dukata za svaku ubijenu pticu, i oduzimanja oružja". Priča da je gledao kako se love ptice uz pomoć jastreba: "skine sa njega zvonca, postavi ga u lađu i vesla pa kad ugleda ptice krikom ih poplaši i zatim pušta na njih jastreba. Na taj način za kratko vrijeme ulovi 20-30 pataka.

Crnogorske planine, Cetinje, 1997, str. 68-69

Da je još 1895. godine knjaz Nikola razmišljao da "povisi svoju titulu". Ta razmišljanja podijelio je sa uglednim cavtatskim pravnikom Valtazarom Bogišićem koji je prihvatio ponudu i zdušno radio na ovaploćenju ideje. Sve se to vidi iz pisma koje je iz Pariza uputio Bogišić knjazu Nikoli i iz kojeg saznajemo da je odabrao titulu koja u potpunosti odgovara knjaževskoj porodici. Upozorava ga da za ovu titulu mora dobiti pristanak Velikih Sila. Iz teksta saznajemo da je pokrenuta inicijativa u tom pravcu u kojoj dalje čitamo: "Kako neki listovi saznaju, Knjaz Nikola je prije, nego što mu je ponuđen naslov Kraljevsko Visočanstvo obratio svima dvorovima i pitao ih, da li bi imali što protiv toga, ako on taj naslov primi". Po svoj prilici ubrzo je dobio potrebno odobrenje jer je Državni Savjet podnio 16. avgusta 1900. godine "adresu u kojoj ga mole da primi titulu Kraljevsko Visočanstvo".

Zapisi, 1935, str. 15

Da je vojvoda Mirko Petrović "koncem 1862. godine bio po sred Beča". Učena hrvatska mladež ga je dočekala i pozdravila a na skupu je govorio g. Franjo Jelačić koji je tom prilikom održao prigodnu besjedu. U pozdravu je rekao: "Štogođ je naroda hrvatskoga – med Dunajem i Sinjim morem – sve se Tobom, vojvodo nad sve vojvode dići, Tebi se vesei spominjuć u ugodnom razgovoru i pjevajuć u plemenitoj pjesmi nedobitnu slavu Tvoju, koja se ori širom biela svijeta od jednoga, kraja do drugoga. Ako je itko u ovom carskom gradu danas veseo i ponosit, to smo veseli i ponosni mi Hrvati, dočuvši,

da Ti sokloe – ptico, vojvoda nad sve vojvode, ta naše gore listu, ovutaj proljetaš. I nehotice nas noge k Tebi nose, da Te gledamo, da te se nagledamo: duša nam se ugrijala, srce nam se Tobom razigralo; jer dočim mi ovdje u Beč o nauči i o knjizi nastojimo, Tebe uprav eto sa bojnoga polja, gdje si knjigu napisao, da je ljepše u Hrvatah neima, napisao desnicom i krvavicom sabljom.... (Tekst je ilustriran slikom velikog vojvode Mirka, prim. BB).

Naše gore list, Zagreb, 1863, str. 45

Da je Miroslav Ćosović listajući zagrebačku novinu "Naše gore list" naišao na podatak koji glasi: "... da se za Srbstvo malo znalo u Crnojgori koliko i za Francuzstvo". (U tekstu se dalje kaže "da su se Crnogorci koji su bili na radu u Carigradu zvali Hrvat-baše", prim. BB).

Naše gore list, Zagreb, 15. III 1863, str. 63

Da su se u ranu zoru 21. januara 1916. godine u Medovi sreli ded i unuk kralj Nikola i kralj Aleksandar Karadžević. U tom malom albanskom gradiću prvi je došao kralj Nikola sa pratnjom i sinom Petrom kojemu se obratio i raportirao armijski đeneral srpske vojske Milan Nedić. Na Nedićev raport kralj Nikola je odgovorio pitanjem "Gde je Sandro". Nedić mu je odgovorio da je kralj u Lješju i da je predviđeno da dođe u Medovu. Po pisanju Nedića ded i unuk su se sreli u ranim jutarnjim časovima oko 6 sati. Susret je bio dirljiv "Đed je zagrljio obema rukama svoga unuka i duže ga zadržao u zagrljaju. Oči su mu bile pune suza. Zašto je tako slab, pitao je ded unuka". Razgovor su nastavili na terasi đe se odigrala "jedna istorijska scena koja beleži granicu dva sveta". Sedeći na terasi kod carinarnice njih dvoje dugo su razgovarali "S vremena na vreme osećalo se da razgovor uzima živi zamah. Lice blaženopočivšeg Aleksandra zamračilo se na mah, koža mu se na čelo nabirala, blede usne podrhtavale su s vremena na vrijeme. Nešto se krupno događalo između deda i unuka. Poslije razgovora kralj Aleksandar je pozvan na italijanski torpiljer kako bi se ukrcao za Brindizi (Italija). Aleksandar je odbio poziv i rekao da ne ide za Brindizi već sa svojom vojskom za Drač. Ded, kralj Nikola je pokušao da ubijedi Aleksandra da bi bilo bolje da ide za Italiju s obzirom da je izgledao bolesno i iscrpljeno đe će mu italijanski kralj pomoći i oko liječenja. Pošto dedovo ubjeđivanje nije uslišeno unuk mu se zahvalio ali on je ipak odlučio da ide sa svojom vojskom uz riječi da je "sudbina njihova i moja sudbina". Na rastanku su se još jednom "zagrlili i izljubili" kao da su znali da se više nikada neće videti. Kralj Nikola se uputio ka italijanskom torpiljeru pa "kada je bio na pola mosta, htjede se vratiti. Nije mu se napuštala crnogorska ze-

mlja. Plakao je. Njegovi velikodostojnici molili su ga pa ga i primoravali da se ukrca. Opirao se je. Ipak pođe napred, dođe do kraja mostića. Tu zastade. Zatražio je grudu zemlje crnogorske da je poljubi. Učinjeno mu je po želji. Oni Crnogorci koji su ostali na obali dugo su plakali "kao deca".

Nedić, Milan Đ.: Srpska vojska na albanskoj Golgoti, Beograd, 1937, str. 224-229

Da je 10. I 1919. godine Narodna skupština Kraljevine Jugoslavije donijela Zakon o izjednačavanju starog i novog kalendaru. No, nasuprot očekivanju da će ovaj Zakon donijeti red u ovoj oblasti to se nije desilo. Naime, građani pravoslavne vjeroispovijesti "smatrali su neotuđivim delom svog nacionalnog identiteta, tzv. Srpsku Novu godinu, poznatu i kao tzv. Pravoslavnu novu godinu". U novoj državnoj zajednici (ujedinjenje SHS 1. XII 1919. godine) je "nastala potreba da se na čitavoj teritoriji novoustanovljene južnoslovenske kraljevine utvrdi i u primenu pusti jedinstveni kalendarski sistem". "I nasuprot očekivanju da će pravoslavno stanovništvo Kraljevine, koji su činili znatnu većinu, nastaviti da Novu godinu proslavlja po svom dotadašnjem (tzv. julijanskom) kalendaru, to se nije desilo sve do 1923. A tada je na scenu po ko zna koji put stupio srpski inat". Naime, došlo je do negodovanja nepravoslavnog stanovništva posebno iz Zagreba da privreda trpi zbog dvostrukih praznika pa je pravoslavno stanovništvo uzvratilo "javnim demonstracijama odanosti starom i u svetovnoj sferi zvanično odbačenom tzv. julijanskom kalendaru". Inat je ispoljen time što su u beogradskoj "Kasini" organizovali prvo javno obilježavanje Nove godine po starom, tzv. julijanskom kalendaru. Tako je početkom 1923. godine organizovana proslava "tzv. Srpske, odnosno Pravoslavne Nove godine" koja se proslavljala dvije nedelje kasnije a to je 13. januara. Slično je bilo i sa proslavom "tzv. crkvene nove godine" koja se ne "obilježava 1. januara već se to stoljećima čini 1. septembra (dan kada se molitveno proslavlja

Prepodobni Simeon Stolpnik), što je istorijsko nasleđe mnogovekovnog i veličanstvenog Romejskom, odnosno Vizantijskog carstva". Dakle, ako se pogleda "kalendar Srpske pravoslavne crkve, kao i još neke njene pomesne istočnohrišćanske sestrinske crkve, ali i drevna atonska monaška zajednica, 31. decembar, odnosno 1. januar po tzv. julijanskom kalendaru nisu dani kada se proslavlja Nova godina. Stoga ovaj relativno nov običaj, kojem je znatan dio naših sunarodnika toliko odan, ne bismo mogli nazivati Pravoslavnom Novom godinom. Činjenica da i pravoslavni Rusi, ali i vernici Jerusalimske i Gruzijске patrijaršije, Kijevske mitropolije koja djeluje u okviru RPC, kao i drevna monaška zajednica na Svetoj Gori Atonskoj, i dalje koriste tzv. julijanski kalendar, sprečava nas da proslavljanje Nove godine u dane 13\14. januara prema tzv. gregorijanskom kalendaru nazivamo isključivo Srpska Nova godina".

Ristić, Dejan: Zablude Srpske istorije, Beograd, 1021, str. 30-35

Da Nacionalna biblioteka Crne Gore "Đurđe Crnojević" sa Cetinja u svojim fondovima čuva bogatu zbirku almanaha i kalendara. Sa ovom vrstom književne građe Crna Gora se susrijeće već u prvoj polovini XIX vijeka. U ovoj vrijednoj građi mogu se naći tekstovi koji snažno govore o našoj prošlosti i mijenama kroz koje je prolazilo crnogorsko društvo. Nešto što je zajedničko i što povezuje sve ove književne listove jesu kalendari koji su objavljeni u svim navedenim publikacijama. U njima su precizno navedeni svi važni datumi vezani za istoriju Crne Gore i Boke. Širem čitalaštvu manje je poznat podatak da su Crnogorci do ujedinjenja 1918. godine Božić slavili baš kao i svi ostali hrišćani 25. decembra, odnosno prosinca kako stoji u mnogim kalendarima. Da je to tako, najbolje pokazuju podaci koje nalazimo u najstarijoj crnogorskoj periodičnoj publikaciji a to je Njegoševa Grlica koja je počela sa izlaženjem 1835. godine. Svi sljedeći kalendari koji su izlazili u Crnoj Gori i Boki, a bilo ih je na desetine, takođe donose kalendare koji sadrže pomenute podatke. Još jedan podatak snažno podržava ovu tezu a to je natpis na spomeniku potopljenim Crnogorcima pod Medovo a nalazi se na Cetinju. Na spomeniku piše da se potop desio 24. XII 1916. godine što će reći na Badnji dan.

Autor ovih redaka konsultovao je svu navedenu građu i fotokopirao stranice kalendara iz kojih se vide navedeni podaci koje nijesmo u mogućnosti iz tehničkih razloga (prostor) u ovom tekstu objaviti. U svakom slučaju dobar dio ovih fotokopija dat je jednom relevantnom crnogorskom istoričaru, zahvaljujući kom je ovaj vrijedan materijal uvidio svijetlo dana.

UKUSI CRNE GORE

Izvor: Ukusi Crne Gore

Lompari sa domaćim stracama

Sastojci:

- lompari (školjke, puževi)
- ulje
- bijeli luk
- bijelo vino
- svježi paradajz
- ukuvani paradajz
- začinsko bilje: ruzmarin, metvica
- pšenično brašno (mljeveno u mlinu).....1 kg
- jaja.....5 komada
- maslinovo ulje.....2 kašike
- petrusin, so
- voda od kuvanog sušenog mesa
- domaći sir iz mješine, ulje za preliv

Priprema:

Lompare isprati u hladnoj vodi, pa posušiti. Na zagrijanom ulju brzo ih propržiti, dodati sitno sjeckan bijeli luk, mladi luk, bijelo vino, mesnati dio paradajza, ukuvani paradajz i grančicu ruzmarina. Odvojiti meso i vratiti ga u tekućinu sa usitnjenom metvicom. Masu kratko ukuvati. Prosijanom pšeničnom brašnu dodati so, mučeno jaje, dio maslinovog ulja i sitno „čerupane“ listove petrusina, spojiti sa dodatkom vode i oblikovati tijesto. Ostaviti kratko da odmori. Tanko oblikovati, poprskati brašnom - umotati - sjeći široke trake i prosušiti. Kuvati u kipućoj vodi (masnoj). Ocijediti i isprati. Sipati u odgovarajuću posudu i pomiješati sa masom od lompara. danim domaćim sirom.

Punjena limska pastrmka

Sastojci:

- pastrmka.....2,5 kg
- skorup.....600 g
- brašno.....50 g
- ulje.....300 g
- so.....2g
- krompir.....1,5 kg
- peršun.....1 vez
- šeri paradajz.....100 g

Priprema:

Pastrmku sa leđa otvoriti, izvaditi kičmu sa kostima i stomak, pa oprati i posušiti. Iznutra posoliti, uvaljati u brašno i opeći na plitkoj masnoći. Opečenu pastrmku napuniti kajmakom, zatvoriti žicom od ražnjića, postaviti na podmazan pleh, preliti rastopljenim kajmakom i peći u dobro zagrijanoj pećnici 10-15 minuta. Oljuštene i oblikovane polovine krompira skuvati sa malo soli. Na topao tanjir (oval) postaviti kuvani krompir, nasloniti punjenu pastrmku i dekorisati paradajzom i peršunovim listom. Pastrmku poslužiti veoma toplu.

DRUŠTVO CRNOGORACA BUJŠTINE S PRIJATELJIMA POSJETILI CRNU GORU

Zbor Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb ponosno se 23. juna 2023. predstavio koncertom u Kolašinu, u dvorani Centra za kulturu

78. GODINA POBJEDE NAD FAŠIZMOM

